

MRF 2023.169

Miljø- og Fødevarerklagenævnets afgørelse af 6. juni 2023, j.nr. 22/07411 og 22/07413

Ikke medhold i klage over Miljøstyrelsens VVM-screeningafgørelse efter miljøvurderingslovens § 21 om, at tilladelse til etablering af Naturnationalpark Gribskov på 1300 ha beliggende i Natura 2000-område ikke krævede miljøvurdering, idet væsentlighedsvurdering efter habitatbekendtgørelsens § 6, stk. 1, var tilstrækkelig. Afvist, at tilladelsen kunne anses for en plan omfattet af miljøvurderingslovens SMV-regler. Dissens.

På baggrund af den daværende regerings politiske aftale med sit parlamentariske flertal i december 2020 om en natur- og biodiversitetspakke udarbejdede Naturstyrelsen en projektbeskrivelse for Naturnationalpark Gribskov på et areal ejet af Naturstyrelsen og beliggende i Natura 2000-området Gribskov, Esrum Sø, Esrum Å og Snævret skov. Projektbeskrivelsen var i offentlig høring fra april til juni 2021. Ved lov nr. 1177 af 8. juni 2021 blev i der i naturbeskyttelsesloven indføjet kapitel 8 a om naturnationalparker, hvor Miljøstyrelsen efter § 61 a meddeler tilladelse til etablering af en naturnationalpark. Loven trådte i kraft den 1. juli 2021, og af ikrafttrædelsesbestemmelsen fremgår tillige, at de i lovens §§ 61 d og 61 e fastsatte krav til projektbeskrivelse og forvaltningsplaner ikke gælder for Naturnationalpark Gribskov. Den 30. august 2021 indsendte Naturstyrelsen en ansøgning til Miljøstyrelsen om tilladelse efter naturbeskyttelseslovens § 61 a til etablering af Naturnationalpark Gribskov. I marts 2022 fremsendte Naturstyrelsen en 331 sider lang væsentlighedsvurdering efter habitatbekendtgørelsens § 6, stk. 1, af naturnationalparkens påvirkning af Natura 2000-området, der konkluderede, at udlægning af 1.300 ha naturnationalpark i Natura 2000-området ikke havde væsentlig påvirkning på Natura 2000-området. Fra den 8. april til 29. april 2022 sendte Miljøstyrelsen udkast til VVM-screeningsafgørelse i offentlig høring sammen med væsentlighedsvurderingen efter habitatbekendtgørelsen. Den 20. maj 2022 traf Miljøstyrelsen afgørelse efter miljøvurderingslovens § 21 om, at udlægning af Naturnationalpark Gribskov ikke ville have en væsentlig påvirkning på miljøet, og meddelte samme dag tilladelse til etablering af naturnationalparken efter naturbeskyttelseslovens § 61 a. Miljøstyrelsens tilladelse omfatter (1) udsætning af de store planteædende pattedyr kronstyr, rådyr, sikaer, stude og elge, (2) etablering af et ca. 22 km langt og 2,5 meter højt dyrehegn for at holde store græssende dyr inden for området suppleret af særlige udslusningshegn (BOMA) til brug ved udsætning og indfangning af dyrene, (3) genopretning af naturlig

hydrologi ved bl.a. at udlægge 38 ha vådområder, (4) etablering af friluftsfaciliteter i form af bl.a. stier og etablering af tre parkeringspladser og (5) biodiversitetsfremmende tiltag i form af bl.a. strukturfældninger og fældning af ikke-hjemmehørende træarter. Miljøstyrelsens afgørelse om, at Naturnationalpark Gribskov ikke krævede miljøkonsekvensrapport og VVM-tilladelse efter miljøvurderingslovens § 25, blev påklaget af Foreningen Fri Natur og en nabo. Klagerne gjorde bl.a. gældende, at projektet havde en sådan karakter og omfang, at projektet krævede VVM-tilladelse, og henviste bl.a. til, at der skulle være gennemført en konsekvensvurdering efter habitatbekendtgørelsens § 6, stk. 2, og at tilladelsen tillige havde karakter af en plan, som skulle være miljøvurderet efter miljøvurderingslovens § 12. Klagerne henviste bl.a. til, at Miljøstyrelsen med henvisning til, at projektets tiltag var nødvendige for at bevare naturen, ikke havde behandlet de væsentlige påvirkninger, hvilket ifølge klager var i modstrid med EU-Domstolens dom i sag C-441/17, da den i Miljøstyrelsens tilladelse forudsatte skovhugst, fældning af ikke-hjemmehørende arter og bekæmpelse af invasive arter ikke var tilstrækkeligt undersøgt i væsentlighedsvurderingen, der ikke indeholdt en måling af miljøpåvirkningerne, herunder udvaskning af nitrat, ligesom inddæmning og påvirkning af de fredede grøfter til Fredensborg Slot ikke var med i beregninger af nitratudvaskning. Endvidere henviste klager til, at indhegningen af naturnationalparken ikke var nødvendig for Natura 2000-områdets forvaltning, men hindrede vildtets frie passage, og at sådanne barrierevirkninger er i modstrid med dommen i sag C-142/16. Miljø- og Fødevarerklagenævnet lagde i klagen over den manglende miljøkonsekvensvurdering til grund, at der i relation til VVM-screening efter miljøvurderingslovens § 21 ikke er krav om høring af offentligheden. Herefter fandt et flertal (6 mod 1), at det var tilstrækkeligt med den omfattende væsentlighedsvurdering af naturnationalparkens påvirkning af Natura 2000-området, hvilket flertallet begrundede med, "at Miljøstyrelsen i tilstrækkeligt omfang har sikret

sig, at projektet ikke kan påvirke Natura 2000-område nr. 133 [...] væsentligt, og flertallet finder ikke grundlag for at tilsidesætte Miljøstyrelsens vurdering, foretaget på baggrund af den af Naturstyrelsen udarbejdede væsentlighedsvurdering, af, at naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-område nr. 133 ikke påvirkes væsentligt, og at der derfor ikke skal udarbejdes en habitatkonsekvensvurdering. Flertallet har ved vurderingen lagt vægt på, at væsentlighedsvurderingen indeholder en gennemgang af de forskellige arter på udpegningsgrundlaget, og at det for hver enkelt art er behandlet, hvorvidt arterne bliver påvirket af de enkelte delelementer, som indgår i projektet, og om arterne vil blive påvirkede af projektet som helhed [...]. Flertallet bemærker, at der ikke er særlige krav til omfanget af hverken en screeningsafgørelse efter miljøvurderingslovens § 21 eller en væsentlighedsvurdering efter habitatbekendtgørelsen. Det er indholdet, som er afgørende for, om der er pligt til at udarbejde henholdsvis en miljøkonsekvensrapport og en habitatkonsekvensvurdering. Der er i den konkrete sag tale om et projekt i et

større geografisk område og med flere delprojekter, som er beskrevet i afgørelsen og det tilhørende materiale, ligesom det af væsentlighedsvurderingen fremgår, at der er valgt en metode, hvor der er meget gentagelse". I forhold til stier, hydrologi, trafik mv. fandt et flertal (6 mod 1), at denne del af projektet ikke kunne begrunde, at Miljøstyrelsens tilladelse krævede miljøkonsekvensrapport efter miljøvurderingsloven. Klagepunktet om, at der skulle have været gennemført en screening af ansøgningen efter miljøvurderingslovens § 10, blev afvist af Miljø- og Fødevareklagenævnet med henvisning til, "at der er tale om et konkret projekt, der er omfattet af miljøvurderingslovens bilag 2, punkt 10 g, og således omfattet af miljøvurderingslovens § 21 og dermed ikke en plan omfattet af miljøvurderingslovens § 8". Nævnet henviste til, at Miljøstyrelsens afgørelse omhandlede en konkret projekt med beskrivelser af det konkrete anlægsarbejde, der skulle udføres, og at der i forlængelse af screeningsafgørelsen var meddelt etablerings-tilladelse til etablering af naturnationalparken.

Kommentar: Afgørelsen giver på flere punkter anledning til forundring, når den sammenholdes med den af Naturstyrelsen udarbejdede væsentlighedsvurdering (se link nedenfor). For det første fremgår det af sag C-461/17, at det ikke er bygherre, men derimod den kompetente myndighed, der skal udarbejde en konsekvensvurdering efter habitatbekendtgørelsens § 6, stk. 2, og det gælder også, hvis ansøger er en offentlig myndighed. Dette må principielt også gælde for en screening (væsentlighedsvurdering) efter § 6, stk. 1, hvorfor Miljøstyrelsens vurdering af, om konsekvensvurdering var nødvendig, ikke alene kan baseres på Naturstyrelsens væsentlighedsvurdering, som klagenævnet anfører. Det er således vanskeligt at følge klagenævnets begrundelse for, at tilladelse til at udlægge 1300 ha naturnationalpark omkranset af et 22 km langt og 2,5 meter højt hegn i et Natura 2000-område ikke kræver en konsekvensvurdering efter habitatbekendtgørelsen § 6, stk. 2, og at det er tilstrækkeligt med en væsentlighedsvurdering efter § 6, stk. 1, der som fastslået af EU-Domstolen i sag C-323/17 har karakter af en foreløbig afgørelse. Ifølge nævnets fortolkning kan myndighederne helt omgå § 6, stk. 2, ved at udarbejde meget omfattende væsentlighedsvurderinger, hvormed myndighederne samtidig kan omgå pligten til at gennemføre en VVM henholdsvis en SMV, hvis myndigheden under betegnelsen væsentlighedsvurdering udarbejder en nærmere redegørelse for, hvordan de enkelte dele af planen/projektet kan påvirke Natura 2000-områder og deres udpegningsgrundlag. En sådan omgåelse kan næppe forventes at møde forståelse hos EU-Domstolen og forekommer i øvrigt også at være i konflikt med Århus-konventionen, jf. sag C-243/15, der tilsvarende drejede sig om et dyrehegn i et Natura 2000-område, og hvor det blev fastslået, at dyrehegnet, der krævede konsekvensvurdering, var omfattet af Århus-konventionens art. 6 om inddragelse af offentligheden. Tilsvarende kan overvejes, om den korte høring over væsentlighedsvurderingen og udkastet til screening er i overensstemmelse med Århus-konventionens art. 6 henset til vurderingernes omfang, jf. Compliance Committees

udtalelse af 29. juni 2012 trykt i MAD 2012.182. Klagenævnets begrundelse for at afvise, at Miljøstyrelsens tilladelse til Naturnationalpark Gribskov ikke var omfattet af miljøvurderingslovens regler om miljøvurdering af planer, må ligeledes anses for tvivlsom, når man læser det nærmere indhold af Miljøstyrelsens tilladelse, som – når der bortses fra det omfattende dyrehegn og anlæg af parkeringspladser og stier – primært har karakter af en ramme for fremtidige tilladelser til bl.a. træfældning, etablering af vådområder mv., hvis nærmere indhold forudsættes konkretiseret i forvaltningsplaner. For denne del er der derfor ikke tale om en tilladelse, der tager stilling til de væsentlige miljøvirkninger og giver Naturstyrelsen et retskrav på at gennemføre bestemte foranstaltninger, men derimod om overordnede retningslinjer, hvilket må anses for en plan omfattet af miljøvurderingslovens § 8. Da tilladelsen fastsætter rammer for genopretning af naturlig hydrologi omfattet af miljøvurderingslovens bilag 2, pkt. 10.g, må Miljøstyrelsens tilladelse være omfattet af miljøvurderingslovens § 8, stk. 1, nr. 1, og da vedtagelsen sker fra en statslig myndighed, er der obligatorisk miljøvurdering af tilladelsen som en plan, jf. EU-Domstolens dom i sag C-444/15. Denne indsigelse om manglende strategisk miljøvurdering kunne imidlertid slet ikke behandles i forbindelse med klagen over Miljøstyrelsens afgørelse efter miljøvurderingslovens § 21, men burde være afvist i klagesagen over VVM-screening og i stedet behandlet af nævnet i klagen over Miljøstyrelsens tilladelse til etablering af Naturnationalpark Gribskov (se **MRF 2023.173 Mfk**). Det er i øvrigt uklart, om der er meddelt landzonetilladelse til det ca. 22 km lange hegn, hvilket må anses for en betingelse, efter at Planklagenævnet i **MRF 2023.109 Pkn** fastslog, at det 14,5 km lange dyrehegn omkring Naturnationalpark Fusingø krævede landzonetilladelse, idet landzonetilladelsen i **MRF 2022.246 Pkn** alene dækker hegn i forbindelse med indslusning. For en gennemgang af de nye regler om naturnationalparker og klagenævnspraksis se Pagh: TFM 2023, s. 357.

Link til væsentlighedsvurderingen af Naturnationalpark Gribskov fra marts 2022: <https://edit.mst.dk/media/garjmrc5/bilag-7-vaesentlighedsvurdering-25-03-2022.pdf>.

Ikke medhold i klage over afgørelse om at etablering af Naturnationalpark Gribskov ikke er omfattet af krav om miljøvurdering

22/07411, 22/07413

Miljø- og Fødevarerklagenævnet har truffet afgørelse efter miljøvurderingslovens § 21, jf. § 49, stk. 1.[1]

Miljø- og Fødevarerklagenævnet giver ikke medhold i klagen over Miljøstyrelsens afgørelse af 20. maj 2022 om, at etablering af Naturnationalpark Gribskov på matr. nr. [PN1] Ndr. Gribskov, Esbønderup og [PN2] Sdr. Gribskov, Nødebo, ikke er omfattet af krav om miljøvurdering.

Det indbetalte klagegebyr tilbagebetales ikke.

Miljø- og Fødevarerklagenævnets afgørelse er endelig og kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, jf. § 17 i lov om Miljø- og Fødevarerklagenævnet[2] og gebyrbekendtgørelsens § 2.[3] Eventuel retssag til prøvelse af afgørelsen skal være anlagt inden 6 måneder, jf. miljøvurderingslovens § 54, stk. 1.

Afgørelsen er truffet af nævnet, jf. § 1 i lov om Miljø- og Fødevarerklagenævnet, der i overensstemmelse med miljøvurderingslovens § 49, stk. 1, har behandlet sagen i nævnets afdeling 10, jf. § 3, stk. 1, nr. 10, i lov om Miljø- og Fødevarerklagenævnet.

Indhold

1. Klagen til Miljø- og Fødevarerklagenævnet 3

2. Sagens oplysninger. 4

2.1 Naturforhold. 4

2.2 Den påklagede afgørelse. 4

2.2.1 Projektet 4

2.2.2 Natura 2000-væsentlighedsvurdering. 8

2.2.3 Vurdering af bilag IV-arters yngle-og rasteområder 16

2.2.4 Øvrige fredede arter 20

2.2.5 Miljøstyrelsens vurdering. 20

2.3 Klagens indhold. 26

2.3.1 Inddragelse af offentligheden. 26

2.3.2 Afgørelsens omfang. 26

2.3.3 Påvirkning af Natura 2000-området 26

2.3.4 Bilag IV-arter 28

2.3.5 Øvrig natur 29

2.3.6 Fredsskov. 29

2.3.7 Rekreative interesser 29

2.3.8 Kulturarv. 29

2.3.9 Visualiseringer 30

2.3.10 Trafik. 30

2.3.11 Risiko for skovbrande. 30

2.3.12 Risiko for oversvømmelser 30

2.3.13 Klimapåvirkning. 31

2.3.14 Afgørelsestype. 31

2.3.15 Øvrige klagepunkter 31

2.4 Miljøstyrelsens bemærkninger til klagen. 32

2.5 Bygherrens bemærkninger til klagen. 33

3. Miljø- og Fødevareklagenævnets bemærkninger og afgørelse. 36

3.1 Miljø- og Fødevareklagenævnets prøvelse. 36

3.2 Miljø- og Fødevareklagenævnets bemærkninger 36

3.2.1 Indledende bemærkninger 36

3.2.2 Ad 1) Inddragelse af offentligheden og høring af parter i sagen. 37

3.2.3 Ad 2) Natura 2000. 39

3.2.4 Ad 3) Bilag IV-arter 42

3.2.5 Ad 4) Øvrig natur, rekreative interesser, kulturarv, visuel påvirkning, trafik og klimapåvirkning 43

3.2.6 Ad 5) Hvorvidt der skulle have været udarbejdet en screening af en plan 46

3.3 Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse. 47

1. Klagen til Miljø- og Fødevareklagenævnet

Afgørelsen er henholdsvis den 15. juni 2022 og den 17. juni 2022 påklaget til Miljø- og Fødevarerklagenævnet af den landsdækkende forening Fri Natur (klager 1) og en gruppe omboende i en samlet klage (klager 2). Klager 1 har derudover fremsendt supplerende klage den 27. juli 2022, 10. august 2022, 8. november 2022, den 14. december 2022, den 13. januar 2023, den 24. februar 2023 og den 25. april 2023.

Klager har navnlig anført, at

- offentligheden og sagens parter ikke har været inddraget tilstrækkeligt,
- screeningsafgørelsen og væsentlighedsvurderingen har et sådant omfang, at der skulle have været udarbejdet en miljøvurdering og konsekvensvurdering,
- væsentlighedsvurderingen ikke omfatter skæv vindelsnegl samt en række fugle på udpegningsgrundlaget for Natura 2000område nr. 133,
- afgørelsen ikke indeholder en tilstrækkelig vurdering af projektets påvirkning af bilag IVarter,
- der ikke er foretaget en tilstrækkelig vurdering af projektets påvirkning af øvrig natur, herunder fredsskov,
- afgørelsen ikke indeholder en tilstrækkelig vurdering af påvirkningen af rekreative interesser, kulturarv, trafik og luft,
- afgørelsen ikke indeholder visualiseringer af projektet, særligt af etableringen af hegnet,
- projektet ligeledes udgør en plan, og at der burde have været udarbejdet en miljøvurdering af planen,
- der ikke er foretaget en tilstrækkelig vurdering af alternativer, og
- der ikke er redegjort for projektets nødvendighed.

Klagepunkterne er nærmere uddybet i afsnit 2.3. På baggrund af de fremsendte klageskrivers væsentlige omfang er de ikke gengivet i deres fulde længde i afgørelsen. Både klagerne og de supplerende klageskrivelser er indgået i nævnets behandling af sagen i deres helhed.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet har den 14. oktober 2022 afvist at tillægge klagerne opsættende virkning.

Klager 1 har desuden indgivet klage til Miljø- og Fødevarerklagenævnet vedrørende Miljøstyrelsens tilladelse til etablering af Naturnationalpark Gribskov.[4]

Derudover har Naturstyrelsen og Danmarks Naturfredningsforening indgivet klager til Miljø- og Fødevarerklagenævnet over Hillerød Kommunes afslag på dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3 til opsætning af (70 m) hegn i beskyttet mose.[5]

2. Sagens oplysninger

2.1 Naturforhold

Det fremgår af Miljøstyrelsens afgørelse, at naturnationalparken skal etableres i Natura 2000-område nr. 133, Gribskov, Esrum Sø, Esrum Å og Snævret skov. Natura 2000-området består af habitatområderne H117, Gribskov, og H190, Esrum Sø, Esrum Å og Snævret Skov, samt fuglebeskyttelsesområde F108, Gribskov.

På udpegningsgrundlaget for habitatområde H117 er en række naturtyper og en række arter, herunder grøn buxbaumia, skæv vindelsnegl, stor kærguldsmed og stor vandsalamander. På udpegningsgrundlaget for habitatområde H190 er ligeledes en række naturtyper og arter, herunder stor vandsalamander. På udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F108 er blandt andet havørn, fiskeørn, hvepsevåger, isflugt, plettet rørvagtel og rødrygget tornskade.

2.2 Den påklagede afgørelse

Miljøstyrelsen har den 20. maj 2022 truffet afgørelse om, at etablering af Naturnationalpark Gribskov ikke er omfattet af krav om miljøvurdering og § 25-tilladelse. Miljøstyrelsen har gennemført en screening med udgangspunkt i det projekt, som er beskrevet i ansøgningen og på baggrund af de miljømæssige forudsætninger, som er gældende på afgørelsestidspunktet.

2.2.1 Projektet

Projektet omfatter etablering af en naturnationalpark med et areal på 1.300 ha i Gribskov i Gribskov Kommune og Hillerød Kommune. Projektområdet afgrænses mod nord af Frederiksværkvej, mod vest af Gribskovbanen, mod syd af Kildeportvej og mod øst af Gillelejevej. Formålet med at etablere naturnationalparken er at bidrage til at styrke naturen og biodiversiteten i Danmark. Målet er at opnå et økosystem med naturlige processer og dynamikker og minimal grad af forvaltning. Etableringen af naturnationalparken omfatter følgende aktiviteter:

- Etablering af hegn omkring naturnationalparken
- Biodiversitetsfremmende tiltag
- Genopretning af naturlig hydrologi
- Udsætning af store planteædende pattedyr
- Etablering af friluftsfaciliteter, herunder stier og veje

Etablering af hegn omkring naturnationalparken

Der skal etableres et 2,5 m højt vildtheqn af stål og med træpæle rundt om naturnationalparken. Træpælene tilpasses terræn og sættes med en afstand på 5 m mellem pælene. Hegnet etableres med henblik på at holde græssende kronstyr, sikaer, dådyr, rådyr, stude og elge inde i parken og på den måde sikre et naturligt ekstensivt græsningstryk i området. Fugle, insekter og mindre pattedyr kan frit passere hegnet, som ikke fastgøres til jordoverfladen. I hegnet etableres 40 vildtpassager blandt andet i form af mindre porte. Vildtpassagerne placeres ved eksisterende og kendte vildtveksler i terrænet. Hegnet krydser grøfter 53 steder, hvilket ikke vil medføre ændringer af grøfterne, da krydsningen sker ved eksisterende underføring under vej/spor, eller hvor grøften fremadrettet skal fungere som vildtpassage under hegnet.

Opsætning af hegnet sker i et 4-5 m bredt tracé. Rydning af hegntracéet forventes at vare to måneder, og selve opsætningen af hegn vil vare 3-4 måneder. I anlægsfasen skal træer, der indebærer en risiko i forhold til skovveje eller jernbanen, fældes. Træer med spættehuller eller hulheder efterlades stående i traceet. Hegnet placeres forskudt i tracéet, således at en traktor kan køre i tracéet på hegnets inderside. Efter etablering af hegnet bibeholdes transportlinjen på hegnets inderside til det løbende tilsyn med hegnet. Pælene nedrammes med

traktormonteret pælenedrammer. Det skønnes, at kun en ganske lille andel af pælene vil skulle graves ned. På en række steder er terrænet særligt blødt eller vådt, og der vil på samlet ca. 1 km blive anvendt lettere grej og/eller køreplader.

Kørsel med traktor i hegnstracéet vil medføre en forstyrrelse af de øverste jordbundshorisonter. Forstyrrelse af jordbunden vil være begrænset til selve hegnstracéet. Da det materiale til hegnet, som er valgt, er robust, er det vurderet, at en strømførende tråd på indersiden af hegnet ikke vil være nødvendig. Hvis dyrenes pelspleje på hegnet efterfølgende viser sig at være problematisk, vil der kunne eftermonteres eltråd.

I forhold til driftsfasen fremgår det, at materialevalget til hegn og pæle giver hegnet en forventet levetid på 15-20 år. Der vil skulle ske et løbende tilsyn med hegnet for at sikre, at det er tæt. Tilsynet med hegnet vil primært ske fra transportlinjen langs hegnet. Der forventes at være tilsyn med hegnet 1-2 gange per måned og hyppigere i eksempelvis perioder med blæst og stormfald, eller perioder, hvor der er dyrevelfærdsbehov, som kræver særlig opmærksomhed på hegnslinjen.

Ud over hegnet omkring naturnationalparken etableres en særlig hegning til brug ved udsætning og eventuel indfangning af dyrene, som er blevet sat ud i området, kaldet BOMA.

Biodiversitetsfremmende tiltag

Det fremgår af afgørelsen, at formålet med de biodiversitetsfremmende tiltag er naturgenopretning, som betyder, at potentialet for udvikling af biodiversiteten øges. Derudover udviskes området præg af hidtidig drift, så en vildere og mere naturlig skov kan få lov at udvikle sig. Tiltagene fremmer udviklingen af processerne, som uden genopretningstiltagene ville kunne vare op til 150 år. Tiltagene følger Naturstyrelsens retningslinjer for forvaltning af urørt skov. Store dele af Gribskov er i dag udlagt som urørt skov, herunder området hvor naturnationalparken skal etableres.

Biodiversitetsfremmende tiltag omfatter strukturfældning, veteranisering af træer, fældning af oversøiske træarter og ikke hjemmehørende europæiske træarter, håndtering af invasive arter og biodiversitetsplantninger.

Strukturfældningerne gennemføres over to vintre/skovsæsoner. Fældningerne vil give en kortvarig forstyrrelse af bevoksningerne i forbindelse med og lige efter fældningsindgrebet. Fældninger forventes at have en varighed på 1-2 dage per ha og vil blandt andet medføre etablering af lysbassiner af en størrelse på 0,1-0,5 ha.

Ved veteranisering laves der bevidste skader på stående, levende løvtræer, som skaber mulighed for langsom nedbrydning, hvilket medvirker til at accelerere forekomsten af dødt ved i naturnationalparken. Veteraniseringen sker blandt andet ved basal brænding, beskadigelse af barken og savning af hulheder. Derudover fældes der træer, der efterlades som dødt ved. Veteraniseringen i løvbevoksninger finder i dag sted som led i den eksisterende naturnære skovdrift i området. Indgrebene er små og foretages med motorsav, hvilket giver en kortvarig forstyrrelse. Veteraniseringerne planlægges færdiggjort inden for det første år efter etablering af naturnationalparken.

Der planlægges biodiversitetsplantninger i form af etablering af 25 små plantninger på mellem 0,1 og 0,5 ha med hjemmehørende blomstrende og tornede buske og en kerne af eg. Plantningerne sker som en langsigtet frøkilde til spredning over hele skoven.

Bekæmpelse af invasive arter har fundet sted i området frem til nu, og indsatsen mod invasive arter fortsætter i nødvendigt omfang også efter etableringen af naturnationalparken.

Genopretning af naturlig hydrologi

Arealet med naturlig hydrologi i naturnationalparken forventes øget med 33 nye vådområder på mellem 0,1 ha og 6 ha svarende til i alt ca. 38 ha. Historiske kilder indikerer, at omfanget af vådområder i Gribskov har været væsentligt højere, end det er i dag, og at vådområder har udgjort måske 20-25 % af arealet. Det samlede areal med vådområder i naturnationalparken vil efter etablering af de nye vådområder udgøre 242 ha, svarende til næsten 19 % af arealet.

Som en del af Natura 2000-handleplanerne har Naturstyrelsen i 2019-2021 ansøgt Gribskov Kommune og Hillerød Kommune om tilladelse til retablering af naturlig hydrologi i projektområdet. I juni 2019 blev der søgt om kommunernes tilladelse til etablering af vådområder i hele Gribskov. Da der er tale om et større antal konkrete projekter, har der indledningsvis været dialog med kommunerne om ansøgningsmaterialet, som blev fremsendt opdateret i juni 2021.

Det fremgår af afgørelsen, at det tilstræbes, at hovedparten af aktiviteterne i forbindelse med etableringen af naturlig hydrologi lægges tidligst muligt i naturnationalparkens etableringsfase. Hovedparten af retableringsprojekterne sker uden forudgående fældning af den eksisterende bevoksning.

Hydrologiprojekterne indeholder grøftelukninger som eneste tiltag til genskabelse af naturlig hydrologi. De fleste af de grøfter og grøftesystemer, der lukkes, er dybe og brede grøfter med en typisk dybde ved grøfteudløbet på 70-150 cm. Lukningerne udføres dels som solide lukninger ved det aktuelle grøftesystems udløb. Effekten og størrelsen af vandstandshævningen i de øvrige dele af projektområdet vil aftage gradvist fra grøfteudløbet og til kanten af projektområdet. Arbejdet forventes igangsat, når de nødvendige tilladelser er indhentet. Anlægsarbejdet i de enkelte projektområder har en varighed på 1-3 dage afhængigt af områdets størrelse og jordbundsforhold.

Efter den naturlige hydrologi er genskabt, vil det fortsat være nødvendigt at oprense grøfteunderløb under vej og jernbane, ligesom det enkelte steder vil være nødvendigt at oprense eksisterende grøfter af hensyn til vandaflledning fra naboer eller af hensyn til infrastruktur.

Udsætning af store planteædende pattedyr

Græsning er et helt centralt forvaltningstiltag i naturnationalpark Gribskov, hvilket blandt andet skyldes en betydelig udfordring med tilgroning. Det er Naturstyrelsens vurdering, at selv i de områder af Gribskov, hvor græsningstrykket fra hjortearterne er størst, er græsningstrykket langt fra højt nok til at understøtte en dynamisk vekselvirkning mellem skoven og de lysåbne arealer.

Det anslås, at der i naturnationalparken, når hegnet er sat op, vil være ca. 250 dådyr, 50 sikaer og 100 rådyr inden for hegnet. Denne hjortebestand modsvarer et naturligt græsningstryk på omkring 12-15 kg/ha. Det er målet at nå et græsningstryk på ca. 70 kg/ha, hvilket er et ekstensivt græsningstryk. Stude, elge og kronstyr udsættes gradvist over 3 år med start fra naturnationalparkens indvielse. Udsætningstidspunktet afhænger af, hvornår alle tilladelser er opnået.

Etablering af friluftsfaciliteter, herunder stier og veje

Friluftsfaciliteter omfatter både skovveje, skovstier og ridestier, samt faciliteter i form af eksempelvis skiltning, parkeringsfaciliteter, toiletter og observationsplatforme.

Uden for indgangene etableres nye parkeringspladser og eksisterende parkeringspladser udvides. Ved mindre låger vil der blive opsat kortborde med information om naturnationalparken og adgangsmulighederne. Ved større indgange vil kortbordene blive suppleret med højskilte med information om området.

Der findes i dag ca. 54 km bilfast skovvej inden for naturnationalparkens område. Disse veje er ikke åbne for offentlig bil- og motorkørsel. Ca. 20 km af de eksisterende skovveje overgår til at være stier rettet mod gående og cyklister. Det eksisterende ridestinet opdateres, så der sikres et sammenhængende ridestinet på ca. 17 km.

Der findes i dag to observationsplatforme ved Gillelejevej. Disse suppleres med yderligere en lav udsigtsplatform ved Ulvedalene, hvor den placeres i forbindelse med den afmærkede rute. Den eksisterende shelterplads ved den tidligere råstofgrav ved Multebjerg bibeholdes og renoveres.

Anlæggelse af friluftsfaciliteter vil ske i en periode forud for indvielsen af naturnationalparken og i månederne efter.

2.2.2 Natura 2000-væsentlighedsvurdering

Naturstyrelsen har i forbindelse med ansøgningen udarbejdet en væsentlighedsvurdering, dateret marts 2022, hvori der fremgår en beskrivelse og vurdering af alle projektets delelementer og dets potentielle påvirkning på alle naturtyper og arter, som Natura 2000-området er udpeget for at beskytte.

Omfanget af væsentlighedsvurderingen

Det fremgår af Naturstyrelsens væsentlighedsvurdering, at væsentlighedsvurderingen i antal sider er omfattende, blandt andet fordi der er anvendt en metode, der skal gøre vurderingerne lettere at overskue, og som samtidig betyder, at eksempelvis beskrivelse af bevaringsmålsætningerne gentages under vurderingen af de enkelte arter og naturtyper. Væsentlighedsvurderingen får derudover et stort omfang, fordi en naturnationalpark omfatter et geografisk stort areal med mange forekomster af habitatnaturtyper og -arter, og da der gennemføres flere forskelligartede tiltag i mange delområder. På den baggrund er der foretaget en vurdering af, om projektets forskellige delaktiviteter vil kunne påvirke et Natura 2000-områdes bevaringsmålsætninger væsentligt.

Der er i væsentlighedsvurderingen henvist til, at det fremgår af lovforslag om etablering af naturnationalparker, at habitatbekendtgørelsens regler bør finde anvendelse for et projekt om etablering af en konkret naturnationalpark. Naturnationalpark Gribskov etableres med et samlet areal på 1.300 ha inden for et Natura 2000-område og kan i høj grad ses som en udmøntning af Natura 2000-planen for området. Desuden er hele den statsejede del af Natura 2000-området udlagt af Naturstyrelsen som urørt skov, hvilket også indebærer en række tiltag, som udmønter Natura 2000-planerne og er i overensstemmelse med tiltagene for at etablere en naturnationalpark.

Natura 2000-udpegningsgrundlag

Skæv vindelsnegl

Om skæv vindelsnegl fremgår det af væsentlighedsvurderingen, at arten ikke er registreret inden for projektområdet, men at området rummer flere potentielt egnede levesteder. Det fremgår ligeledes, at skæv vindelsnegl er registreret 1,2 km vest for hegnslinjen, og at det derfor ikke kan udelukkes, at arten findes i området. Det vurderes, at arten i mindre omfang kan blive påvirket positivt som følge af genskabelse af naturlig hydrologi, rydning af nåleskov og etablering af skovlysninger, der potentielt vil kunne medføre udvikling af nye levesteder for arten. Skæv vindelsnegl vurderes potentielt at være sårbar overfor intensiv græsning. Da målet for naturnationalparken er ekstensiv græsningsintensitet, er der ingen uoverensstemmelse med bevaringsmålsætningerne for skæv vindelsnegl. Ekstensiv græsning vil ikke skade artens levesteder i tuet og højere urtevegetation, men sikre mod tilgroning af levestederne, og dyrenes tråd vil medvirke til tuedannelse, der på sigt kan øge antallet af egnede levesteder. Øvrige tiltag vurderes enten på grund af deres placering eller omfang og karakter ikke at påvirke arten væsentligt. Samlet set vurderes en væsentlig påvirkning af bestande, levesteder eller bevaringsstatus for vindelsnegle på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-område nr. 133 at kunne udelukkes.

Grøn buxbaumia

Om grøn buxbaumia fremgår det af væsentlighedsvurderingen, at arten i 2017 er fundet i de centrale dele af Gribskov på 15 forskellige lokaliteter. Arten er i forbindelse med seneste overvågning dels fundet flere steder, og dels med større forekomster af sporehuse på voksestederne. Det vurderes, at arten findes udbredt i området, der rummer mange egnede voksesteder. Der vurderes ikke at være trusler mod artens fortsatte tilstedeværelse i habitatområdet. Samlet set vurderes det, at etableringen af Naturnationalpark Gribskov ikke vil have væsentlig betydning for grøn buxbaumia. Artens levesteder vil blive neutralt til svagt positivt påvirket ved udlæg af urørt skov, etablering af helårsgræsning, genskabelse af naturlig hydrologi samt fældning og veteranisering af træer. Disse tiltag vil potentielt kunne skabe flere og bedre levesteder for arten.

Bæklampret

Om bæklampret fremgår det af væsentlighedsvurderingen, at arten ikke er registreret inden for projektområdet, og at der ikke er egnede levesteder for arten i området. Nærmeste registrerede forekomster af bæklampret er i afløbene fra Følstrup Dam ca. 960 m syd for afgrænsningen og i Esrum Å ca. 2,8 km nordøst for afgrænsningen. Det fremgår af væsentlighedsvurderingen, at projektets tiltag vurderes at have en ikke-væsentlig påvirkning på bæklampret.

Stor vandsalamander

Om stor vandsalamander fremgår det af væsentlighedsvurderingen, at arten på Danmarks Miljøportal ikke er registreret inden for projektområdet. På Naturbasen er den registreret med et enkelt kvalitetssikret fund i 2018. Da området rummer flere potentielt egnede levesteder, og da arten er registreret flere steder omkring projektområdet, herunder i habitatområdet, er det sandsynligt, at arten vil kunne findes i området.

Det fremgår af Naturstyrelsens væsentlighedsvurdering, at genskabelse af naturlig hydrologi vil medføre en øgning af vandvolumenet i to potentielle ynglevandhuller. Det vil dog ikke medføre en ændring i vandkvaliteten. Et større sammenhængende vådområde gør søerne og dens omgivelser bedre egnede som levested for padder og insekter, herunder stor

vandsalamander. En udvidelse af det fugtige og våde areal i skov og lysåbent landskab er under de næringsfattige forhold, der er i Gribskov, entydigt positivt for kvaliteten og arealet af stor vandsalamanders yngle- og raste- og fourageringsmuligheder.

Genskabelse af naturlig hydrologi kan medvirke til at forbedre de kemiske forhold i de vandhuller og vådområder, der fungerer som raste- og fourageringsområder. Forbedrede kemiske forhold i områdets vandhuller og vådområder vurderes at udgøre en positiv påvirkning på stor vandsalamander. Denne positive effekt vurderes dog at være lille, da området i kraft af sin geologi og driftshistorie som ugødsket skov i forvejen er næringsfattigt, og mængden af kvælstof i jorden er lav. Artens samlede udbredelse og forekomsten af egnede levesteder vil derfor ikke i væsentlig grad blive påvirket, og samlet vurderes genskabelse af naturlig hydrologi derfor at udgøre en positiv påvirkning.

I forhold til udlæg til urørt skov fremgår det, at det på sigt forventes at medføre flere raste- og overvintringssteder for stor vandsalamander i form af dødt ved og væltede stammer, som udnyttes uden for yngletiden. Da arten primært vurderes at være begrænset af, om der er egnede ynglevandhuller i området, vurderes effekten af sådanne tiltag ikke at påvirke arten væsentligt. Udlæg af urørt skov vurderes dermed at udgøre en positiv, men uvæsentlig påvirkning af arten.

Om etablering af helårsgræsning fremgår det, at græsning vil mindske tilgroningen af søer, hvilket kan gøre dem mere egnede som ynglevandhuller for stor vandsalamander. Intensiteten af græsning vurderes ikke at blive så høj, at den kan risikere at føre til væsentlig skade på levestederne, når dyrene bruger vandhullerne til at drikke af eller bade i.

Stor vandsalamander er sårbar over for trafikdrab, men da den daglige trafik af skovningsmaskiner og anden arbejdskørsel gennem området reduceres kraftigt som følge af udlæg af urørt skov og lukning af de fleste skovveje i området, og arten desuden er nataktiv, vurderes ændringer af trafik at udgøre en uvæsentlig påvirkning af stor vandsalamander.

Samlet set vurderes etableringen af Naturnationalpark Gribskov at udgøre en lille positiv påvirkning af stor vandsalamander. Der er i hele habitatområdet kortlagt 124 levesteder for arten, hvoraf otte ligger inden for naturnationalparkens afgrænsning. Da der således også findes mange levesteder for arten i Natura 2000-område nr. 133 uden for naturnationalparken, vurderes en væsentlig påvirkning af stor vandsalamander at kunne udelukkes. Det er på den baggrund vurderet, at etablering af en naturnationalpark ikke er i strid med de overordnede eller konkrete bevaringsmålsætningerne for området, ligesom det ikke er i strid med de plejemål, der er beskrevet i Natura 2000-planen.

Stor kærguldsmed

Stor kærguldsmed er i forbindelse med NOVANA-overvågningen i 2014 registreret ved Hessede Mose ca. 1,5 km fra naturnationalparken, hvor der blev fundet to voksne individer. Ved eftersøgning i 2017 blev arten ikke genfundet. Arten er dermed ikke registreret inden for naturnationalparkens afgrænsning, men da den er registreret nær ved, kan det ikke udelukkes, at den findes i området, eller at den vil indvandre inden for en årrække.

Genskabelse af den naturlige hydrologi i området kan betyde, at der kan opstå nye vandhuller i lavninger, hvor afvandingen standses og i de grøfter, der proppes til, men hvor dele af grøften bibeholdes. Tilblivelsen af nye vandhuller vurderes at påvirke stor kærguldsmed positivt, da genskabelse af naturlig hydrologi nær eksisterende ynglevandhuller kan føre til øget vandvolumenet i nogle vandhuller på grund af den generelle vandstandshævning i

området. Desuden forsinkes afstrømningen fra vandhullet som følge af, at vandet skal sive gennem tørv og jord i stedet for at løbe via grøfterne. Dette gælder blandt andet for den brunvandede sø ved hydrologiprojekt GR19. Projektet vil ikke medføre, at vandkvaliteten i vandhullet ændres, idet der blot er tale om, at vandets opholdstid forlænges en smule. Derudover kan genskabelse af naturlig hydrologi medvirke til at forbedre de kemiske forhold i de vandhuller, der ligger i hydrologisk forbindelse med det genskabte område, da de anaerobe forhold forøger denitrifikation og reducerer mængden af kvælstof i området og reducerer risikoen for okkerudfældning. Forbedrede kemiske forhold i områdets vandhuller vurderes at udgøre en positiv påvirkning på stor kærguldsmed, som dog vurderes at være lille, da området i kraft af sin geologi og driftshistorie som ugødsket skov i forvejen er næringsfattigt.

I forhold til etablering af ekstensiv helårsgræsning fremgår det af væsentlighedsvurderingen, at græsning vil kunne mindske tilgroning omkring søerne, og dermed sikre lysåbne ynglevandhuller, hvilket har stor betydning for stor kærguldsmed. De græssende dyrs brug af vandhullerne til at drikke og eventuelt bade i kan føre til optrædning og lokal næringsberigelse, hvilket helt lokalt kan føre til dårligere forhold for stor kærguldsmed. Dyrene vil typisk gå i vandet i en begrænset del af vandhullet, hvorfor den negative påvirkning vil være lokal og begrænset. Da dyretætheden for hele naturnationalparken bliver lav, vurderes intensiteten af græsningen ikke at blive så høj, at den kan risikere at føre til væsentlig skade af levestederne. Etablering af helårsgræsning vurderes dermed samlet at udgøre en neutral til positiv påvirkning af arten og dens levesteder.

Samlet vurderes etablering af Naturnationalpark Gribskov at have en svag positiv påvirkning på stor kærguldsmed og dens levesteder i naturnationalparken. En væsentlig påvirkning af bestande og levesteder for stor kærguldsmed i habitatområde nr. 117 kan dermed udelukkes. Det vurderes på den baggrund, at etablering af en naturnationalparken ikke er i strid med de overordnede eller konkrete bevaringsmålsætningerne for området, ligesom det ikke er i strid med de plejemål, der er beskrevet i Natura 2000-planen.

Havørn

Det fremgår af væsentlighedsvurderingen, at der i 2019 blev registreret et enkelt ynglepar af havørn i det nordøstlige hjørne af Gribskov uden for projektområdet. Det vurderes, at der er gode muligheder for fødesøgning i området og flere egnede redetræer i området, men der er ingen observationer af ynglefremkomster inden for projektområdet.

Om påvirkning af havørne fremgår det, at etablering af hegnet ikke vil medføre fældninger af egnede yngletræer for arten, at ændret hydrologi vil kunne påvirke enkelte, potentielle redetræer, og at fældning ikke vil foregå i artens yngletid. Det fremgår derudover, at der i forvejen findes flere potentielle ynglemuligheder i området, at havørn ikke vurderes at blive påvirket af etablering af ekstensiv helårsgræsning, og at den daglige trafik af skovbrugsmaskiner og anden arbejdskørsel gennem området reduceres kraftigt som følge af udlæg til urørt skov. Det vurderes samlet set, at projektet ikke vil medføre en væsentlig påvirkning af havørn. Samlet vurderes en væsentlig påvirkning af havørns bevaringsstatus og udbredelse i Natura 2000-området i forbindelse med etablering af Naturnationalpark Gribskov at kunne udelukkes, og etableringen af en naturnationalpark er ikke i strid med de overordnede eller konkrete bevaringsmålsætningerne for området.

Isfugl

Det fremgår af væsentlighedsvurderingen, at der i 2020 er registreret forekomst af et ynglepar inden for fuglebeskyttelsesområdet ca. 1100 m syd for naturnationalparkens afgrænsning ved Stenholtsvang. Derudover er der observeret isfugle omkring de nye vådområder i Gribskov, men ellers indeholder naturnationalparken ikke oplagte yngleområder for isfugl. Levestederne for isfugl vurderes ikke at blive påvirket væsentligt som følge af den midlertidige anlægsfase eller af arealinddragelse i fremtiden.

Det fremgår, at genskabelse af naturlig hydrologi potentielt vil kunne forbedre forholdene for isfugl lokalt i de områder, hvor der skabes våde områder med vandspejl, hvor isfuglen kan fouragere. Det vurderes, at en væsentlig påvirkning af isfugl og dens potentielle levesteder kan udelukkes, og en væsentlig påvirkning af bevaringsstatussen for isfugl kan således ligeledes udelukkes.

Hvepsevåge

Om hvepsevåge fremgår det, at arten senest er overvåget i 2018, hvor der blev registreret 12 ynglepar fordelt i store dele af Gribskov. Det fremgår af væsentlighedsvurderingen, at hegnslinjen løber gennem områder med registrerede yngleforekomster af hvepsevåge, men at etablering af hegnet ikke vil medføre fældninger af yngletræer for arten. Etablering af hegnet vil ske i perioden 1. september til 30. april, hvor hvepsevågen ikke yngler. Det fremgår ligeledes, at projektet ikke vil medføre forstyrrelse af hvepsevåger i yngleperioden, og at fældninger og veteranisering vil føre til åbning af skoven og potentielt vil føre til, at der opstår flere egnede redetræer. Derudover vurderes udlæg af urørt skov på sigt at medføre flere store, gamle og krogede træer i området, og antallet af egnede yngletræer for arten øges dermed. Helårsgræsning vurderes at mindske tilgroningen af de lysåbne arealer, som arten fouragerer i, hvilket forventes at føre til flere blomsterressourcer, flere insekter og et større fødegrundlag for hvepsevågen. Stier og rekreative anlæg etableres i stor afstand fra kendte yngleforekomster, og der udlægges store forstyrrelsesfrie områder uden stiforløb. Antallet af besøgende og forstyrrelser vil i de områder være lavt, og samtidig reduceres den daglige trafik af skovningsmaskiner og arbejdskørsel. På den baggrund udgør trafik og besøgstal en uvæsentlig påvirkning af hvepsevåge. Samlet set vurderes en væsentlig påvirkning af bestande og levesteder for hvepsevåge at kunne udelukkes.

Plettet rørvagtel

Arten plettet rørvagtel er i nærheden af projektområdet registreret med en enkelt syngende han i 2011 ca. 1,1 km fra afgrænsningen af projektområdet, mens der ikke er registreret yngleforekomst af arten inde i selve naturnationalparken. Der vurderes ikke at være egnede leve- eller ynglesteder for plettet rørvagtel inde i selve projektområdet. Påvirkninger fra barrierevirkning, biodiversitetsfremmende tiltag, etablering af ekstensiv helårsgræsning eller ændringer i forbindelse med rekreative aktiviteter vurderes ikke at påvirke arten og dens levesteder væsentligt, da disse tiltag ikke sker i nærheden af de kortlagte levesteder. Tiltagene vurderes derfor at have en ikke-væsentlig påvirkning på plettet rørvagtel. Det vurderes, at en væsentlig påvirkning af bevaringsstatus for plettet rørvagtel som følge af etablering af naturnationalpark Gribskov kan udelukkes.

Rødrygget tornskade

Om forekomsten af rødrygget tornskade fremgår det, at der inden for fuglebeskyttelsesområdet i 2018 er registreret 53 ynglepar, heraf omkring 20 par inden for projektområdet. Arten foretrækker varierede lysåbne områder med forekomst af spredte

buske, krat eller levende hegn, hvilket er hyppigt forekommende i Gribskov. Det vurderes derfor, at der er gode muligheder

for at opretholde en ynglebestand i området. Der vurderes ikke umiddelbart at være væsentlige trusler for artens fortsatte yngleforekomst i fuglebeskyttelsesområdet.

Det fremgår af væsentlighedsvurderingen, at hegnslinjen otte steder i projektområdet løber gennem eller nær områder med kortlagte levesteder for arten. For alle otte områder er det ved luftfotogennemgang konstateret, at mængden af buske og buskads, der kan fungere som redeområder, i og omkring hegnslinjen er begrænset eller ikke-eksisterende. Det vurderes på den baggrund, at etablering af hegnet kun i meget begrænset omfang vil medføre fjernelse af potentielle redesteder for arten. Etablering af hegnet nær yngleforekomster af rødrygget tornskade sker i perioden 1. september til 30. april, hvor arten ikke yngler. Samlet vurderes tiltagene i forbindelse med naturnationalparken at skabe et mere lysåbent landskab med flere yngleområder og et forventet bedre fødegrundlag for arten. Samlet set vurderes naturnationalparken at føre til en lille men positiv påvirkning af bestande og levesteder for rødrygget tornskade, og på den baggrund vurderes det, at etableringen af naturnationalparken ikke er i strid med de overordnede eller konkrete bevaringsmålsætninger for Natura 2000-området.

Fiskeørn

Fiskeørn er registeret ynglende i Gribskov med to par i både 2018 og 2019, hvor af et enkelt par blev registeret inden for projektområdet. I 2021 var der to ynglepar inden for projektområdet, hvoraf ingen fik unger på vingerne. Yngleparrene har slået sig ned i topkappede rødgraner, som er udvalgt i samarbejde med Dansk Ornitologisk Forening, og holder til i henholdsvis den nordlige og sydlige del af projektområdet. Det fremgår, at det kan udelukkes, at der vil være en væsentlig påvirkning af fiskeørn som følge af etablering af hegn. Den sydlige redeplads ligger ca. 400 m fra hegnslinjen, og den anbefalede afstand er 300 m. Den nordlige redeplads ligger kun ca. 200 m fra hegnslinjen, men hegnslinjen løber parallelt med den eksisterende jernbane, hvor der er et eksisterende hegn. Der skal ikke fældes egnede yngle- eller redetræer i forbindelse med, at der opsættes højere hegn, og hegnet etableres i perioden 1. september til 31. marts, hvilket ikke er i fiskeørnens yngleperiode. Desuden vil aktiviteter i forbindelse med tilsyn og vedligehold ikke medføre øget færdsel eller aktivitetsniveau sammenholdt med det eksisterende i skoven, under hvilket fiskeørnen har etableret reden i området. Arten vurderes heller ikke at blive negativt påvirket ved genskabelse af naturlig hydrologi, da den fouragerer i både større og mindre søer. Ændret hydrologi vil kunne påvirke enkelte potentielle redetræer, men der er mange alternative topkappede rødgraner i området. Der vil ikke blive fældet redetræer, og det vurderes på den baggrund, at fiskeørn ikke vil blive påvirket som følge af fældning og veteranisering af træer. Udlæg af urørt skov kan potentielt øge antallet af egnede yngletræer, men da der i forvejen findes flere potentielle ynglemuligheder i området, vurderes det at udgøre en neutral til svag positiv påvirkning af arten. Fiskeørn vurderes desuden ikke at være sårbar over for forstyrrelser fra ekstensiv helårsgræsning, som heller ikke vil påvirke større og mindre søer, hvor fiskeørn fouragerer. Desuden etableres og nedlægges stianlæg i en afstand på minimum 300 m fra kendte yngleforekomster, hvorfor ændringer af trafik og besøgstal vil udgøre en uvæsentlig påvirkning af fiskeørn. Samlet set vurderes det, at en væsentlig påvirkning fra etablering af Naturnationalpark Gribskov af fiskeørns bevaringsstatus og udbredelse i området kan udelukkes. Det vurderes således, at etablering af en naturnationalpark ikke er i strid med de overordnede eller konkrete bevaringsmålsætningerne for området.

Nitrat

Det fremgår at væsentlighedsvurderingen, at der i forbindelse med rydning af skov kan ske en frigivelse af kvælstof i form af nitrat. De fældninger, der gennemføres i forbindelse med etableringen af naturnationalparken, har et omfang, der er mindre end det hidtidige omfang af skovninger i området. Det terrænære grundvand er i god samlet kvantitativ og kemisk tilstand. For én af de regionale forekomster og én af de dybe grundvandsforekomster angives nitrat som en af årsagerne til manglende målopfyldelse.

Der vil kortvarigt i 2-4 år være en nitratudvaskning fra jordbundet nitrat, indtil ny vegetation indfinder sig. Den nye vegetation, bestående af urter og træer, vil optage næringsstoffer i etableringsfasen, og nitrat vil blive bundet til vegetationen. Herefter vil der ske en reduktion i tilførsel af kvælstof, idet områdets ruhed mindskes. Der gennemføres ikke øvrige tiltag i forbindelse med anlægsfasen, der kan påvirke grundvandsforekomsternes kvalitative tilstand, idet projektet ikke medfører ændringer i udledning af næringsstoffer eller miljøfremmede stoffer fra landbrugsjord, dræn eller bebyggelse.

2.2.3 Vurdering af bilag IV-arters yngle-og rasteområder

Naturstyrelsen har desuden i væsentlighedsvurderingen vurderet påvirkningen af bilag IV-arter, og om den økologiske funktionalitet for de enkelte bilag IV-arter kan opretholdes med etableringen af naturnationalparken, ligesom øvrige fredede arter er vurderet.

Flagermus

Det fremgår af naturbasen, at der i 2018 er registreret dværgflagermus ved Esrum Sø, som ligger ca. 2 km øst for projektområdet, og at der i 2020 er registreret fund i Frederiksborg Slotshave i Hillerød, ca. 2,5 km fra projektområdet. Dværgflagermus kan forventes at forekomme inden for projektområdet som fouragerende, rastende, ynglende og gennemrejsende. I forvaltningsplanen for flagermus er arten registreret i samtlige ruder i og omkring naturnationalparken.[6]

Af naturbasen fremgår det, at der i 2020 er registreret brunflagermus i Frederiksborg Slotshave. I forvaltningsplanen for flagermus er arten registreret i samtlige ruder i og omkring naturnationalparken.

Sydflagermus er på Danmarks Miljøportal registreret med fund i 2020 fra Frederiksborg Slotshave i Hillerød. Ifølge forvaltningsplanen for flagermus er arten relativt sjældent forekommende i Nordsjælland, men den er dog registreret i alle de sydlige kvadrater i og omkring naturnationalparken. Arten forventes at forekomme fouragerende og på gennemrejse inden for området.

Troldflagermus er på Danmarks Miljøportal registreret i 2006 ved nordenden af Esrum Sø samt i 2020 ved Frederiksborg Slotshave. I forvaltningsplan for flagermus er arten registreret i samtlige kvadrater i og omkring naturnationalparken. Arten kan forekomme inden for området som fouragerende, rastende, ynglende og som gennemrejsende.

Arten pipistrelflagermus er på Danmarks Miljøportal registreret i 2006 ved nordenden af Esrum Sø. I forvaltningsplan for flagermus er arten ikke registreret i eller omkring Gribskov. Arten kan forventes at forekomme fåtalligt, som fouragerende, rastende, gennemrejsende og eventuelt som fåtallig yngleart.

Skimmelflagermus er på Danmarks Miljøportal registreret i 2006 ved nordenden af Esrum Sø, samt i 2020 i Frederiksborg Slotshave. I forvaltningsplan for flagermus er arten registreret i samtlige kvadrater i og omkring naturnationalparken. Arten kan derfor forventes at forekomme inden for området som yngleforekomst, overvintrende, fouragerende og som gennemrejsende.

Langøret flagermus er på Danmarks Miljøportal registreret i 2020 i Frederiksborg Slotshave. I forvaltningsplan for flagermus er arten registreret i de fleste kvadrater i og omkring naturnationalparken. Langøret flagermus kan forventes at forekomme inden for området som fouragerende, rastende, ynglende og som gennemrejsende.

Naturstyrelsen har vurderet, at et hegn på 2,5 m ikke udgør en barriere eller kollisionsrisiko for flagermus. Genskabelse af naturlig hydrologi vurderes ligeledes ikke at påvirke områdets samlede økologiske funktionalitet for flagermus negativt, men derimod i positiv retning. Den øgede mængde arealer med våd eller fugtig natur vil betyde, at en del træer vil gå ud, og med tiden vil det betyde flere rastemuligheder i hulheder i træerne. Derudover vil mængden af egnede fødesøgningsområder øges, hvilket vil påvirke flagermus positivt.

Det fremgår desuden af væsentlighedsvurderingen, at seks arter af flagermus, der er registreret i nærheden af projektområdet, dværgflagermus, brunflagermus, troldflagermus, vandflagermus, pipistrelflagermus samt langøret flagermus, vurderes at kunne blive påvirket af fældninger og veteraniseringer, da disse arter benytter sig af træer som overvintrings-, raste- og/eller yngleområder. Skimmelflagermus og sydflagermus vil ikke blive påvirket, da de er knyttet til bygninger. De områder, hvor der skal ryddes ikke-hjemmehørende nåletræer og rødgranbevoksning vurderes ikke at have værdi som raste-, yngle- eller overvintringssted eller som fødesøgningsområde for flagermus. Det fremgår derudover, at fældning og veteranisering gavner flagermus, da det medfører, at der skabes hulheder i træer, at veterantræer lysstilles, og at der skabes lysninger i tæt løvskov. Desuden fældes der ikke træer med hulheder, eller træer der er ved at udvikle hulheder. Fældning og veteranisering foretages med motorsav i dagstimerne, så forstyrrelsen er kortvarig og ikke finder sted, mens flagermus er aktive. Det vurderes derfor, at fældning og veteranisering af træer ikke påvirker områdets samlede økologiske funktionalitet for flagermus i negativ retning, men i positiv retning.

Dværgflagermus, brunflagermus, troldflagermus, vandflagermus, pipistrelflagermus og langøret flagermus er i væsentlighedsvurderingen vurderet at kunne blive påvirket som følge af udlæg af urørt skov, da disse arter benytter sig af træer som raste- og/eller yngleområder, mens skimmelflagermus og sydflagermus udelukkende vil blive påvirket, i det omfang deres fourageringshabitater ændres. Udlæg af urørt skov vurderes på sigt at medføre, at flere træer for lov til at blive store og gamle og derved udvikle flagermusegnede huller og hulheder, ligesom der vil blive et større udbud af levesteder i urørt skov sammenlignet med forstligt drevet skov, hvilket vil medføre flere fødesøgningsområder og føderessourcer for alle arter af flagermus. Udlæg af urørt skov vurderes at medføre en positiv påvirkning af flagermus og deres levesteder.

Helårsgræsning kan potentielt medføre en øget forekomst af insekter, der kan fungere som føde for flagermus. Det er i væsentlighedsvurderingen vurderet, at helårsgræsning ikke vil påvirke den økologiske funktionalitet for flagermus negativt. Det forventes ligeledes ikke, at øget trafik og besøgstal vil påvirke den økologiske funktionalitet negativt.

Samlet ses vurderes etableringen af Naturnationalpark Gribskov ikke at beskadige eller ødelægge yngle- eller rasteområder for flagermus i deres naturlige udbredelsesområde. Derimod vil projektet medføre, at antallet af yngle- og rasteområder vil øges. Det fremgår ligeledes, at det for alle relevante arter af flagermus vurderes, at etablering af Naturnationalpark Gribskov og dets forskellige delelementer vil medføre, at områdets økologiske funktionalitet vil kunne opretholdes. Det vurderes, at projektet ikke forsætligt vil forstyrre flagermus eller forhindre opretholdelsen af arternes økologiske funktionalitet i området, og at en negativ påvirkning af områdets økologiske funktionalitet for flagermus kan afvises.

Stor kærguldsmed

Stor kærguldsmed er også vurderet i væsentlighedsvurderingen i afsnittet, som vedrører bilag IV-arter. På baggrund af de samme forhold, som beskrevet ovenfor, er det samlet set vurderet, at både genskabelse af naturlig hydrologi og etablering af ekstensiv helårsgræsning vurderes at medføre en positiv påvirkning af stor kærguldsmed. Områdets økologiske funktionalitet for arten vil være opretholdt og forbedret efter etablering af naturnationalparken, og en negativ påvirkning af den økologiske funktionalitet for stor kærguldsmed kan afvises. Dette indebærer også, at der ikke vil ske beskadigelse eller ødelæggelse af yngle- og rasteområder for stor kærguldsmed i artens naturlige udbredelsesområder.

Stor vandsalamander

Stor vandsalamander er også vurderet i væsentlighedsvurderingen i afsnittet, som vedrører bilag IV-arter. På baggrund af de samme forhold, som beskrevet ovenfor, er det samlet vurderet, at den økologiske funktionalitet for stor vandsalamander kan opretholdes i området ved etablering af Naturnationalpark Fussingø, og en negativ påvirkning af den økologiske funktionalitet for stor vandsalamander kan afvises.

Spidssnudet frø

Om spidssnudet frø fremgår det, at arten siden 2015 ifølge Naturbasen er registreret flere gange i eller nær det område, hvor naturnationalparken skal etableres. Det fremgår derudover, at genskabelse af naturlig hydrologi kan betyde, at der kan opstå nye vandhuller i lavninger, og at disse nye eller udvidede områder vil kunne fungere som raste- og fourageringsområde for spidssnudet frø. Det fremgår derudover, at en udvidelse af det fugtige og våde areal i skov og lysåbent landskab entydigt er positivt for kvaliteten og arealet af spidssnudet frøs yngle-, raste- og fourageringsmuligheder.

Spidssnudet frø vurderes ikke at være sårbar over for de forstyrrelser, der vil kunne opstå i forbindelse med gennemførelsen af genskabelse af naturlig hydrologi. Genskabelse af naturlig hydrologi vurderes at medføre, at den økologiske funktionalitet for spidssnudet frø i området vil være opretholdt og vil være forbedret sammenlignet med eksisterende forhold.

Om etablering af helårsgræsning fremgår det, at dette forventes at virke positivt på at fastholde eller forbedre raste- og fourageringsområderne for spidssnudet frø uden for yngletiden. Ekstensiv græsning forventes at føre til flere blomsterressourcer og mere gødning, der fører til flere insekter i området, der er føderessource for frøerne. Etablering af helårsgræsning vurderes at medføre, at den økologiske funktionalitet for spidssnudet frø i området vil være opretholdt og vil være lidt forbedret sammenlignet med eksisterende forhold.

Samlet set fremgår det af Naturstyrelsens væsentlighedsvurdering, at den økologiske funktionalitet af området for spidssnudet frø kan opretholdes og vil blive forbedret ved etablering af Naturnationalpark Gribskov. En negativ påvirkning af områdets økologiske funktionalitet for spidssnudet frø kan således afvises.

Springfrø

Om springfrø fremgår det, at arten siden 2015 på Naturbasen er registreret flere gange i eller nær det område, hvor naturnationalparken skal etableres. Derudover fremgår det, at genskabelse af naturlig hydrologi vil skabe et større sammenhængende vådområde, hvilket vil gøre søerne og omgivelserne bedre egnede som levested for padder og insekter, herunder springfrø. Nye vandhuller vil kunne fungere som raste- og fødesøgningsområder for springfrø, og en udvidelse af det fugtige og våde areal er entydigt positivt for kvalitet og areal af springfrøs yngle-, raste- og fourageringsmuligheder. Genskabelse af naturlig hydrologi vurderes at medføre, at den økologiske funktionalitet for springfrø i området opretholdes.

I forhold til helårsgræsning fremgår det af væsentlighedsvurderingen, at ekstensiv græsning forventes at føre til flere blomsterressourcer og mere gødning, der dermed bidrager til flere insekter i området, der er føderessource for frøerne. Græsning kan hermed virke positivt på at fastholde eller forbedre artens raste- og fourageringsområder uden for yngletiden. På samme tid vurderes græsningsintensiteten i naturnationalparken at være tilpas lav, så overgræsning og dermed negative påvirkninger af disse områder undgås.

Samlet set er det Naturstyrelsens vurdering, at den økologiske funktionalitet af området for springfrø kan opretholdes ved etablering af Naturnationalpark Gribskov, og en negativ påvirkning af områdets økologiske funktionalitet for springfrø kan afvises.

2.2.4 Øvrige fredede arter

Engperlemorsommerfugl

Om engperlemorsommerfugl, der er opført på den danske rødliste, fremgår det af væsentlighedsvurderingen, at arten vil blive tilgodeset ved græsning, strukturfældninger og udlæg af urørt skov, der på sigt vil medvirke til, at der opstår flere lysåbne områder i skovene, som kan fungere som ynglested for arten.

Orkidéer

Af væsentlighedsvurderingen fremgår det, at skovhullæbe er en skovart, der findes på muldrig bund, primært i løvskov. Det fremgår, at arten er almindelig og ikke vil blive påvirket negativt eller tilgodeset i nævneværdig grad ved etablering af en naturnationalpark. Kødfarvet gøgeurt og maj-gøgeurt findes begge i lysåben natur i rigkær eller fugtige enge med grundvandspåvirkning. Mængden af lysåben natur i Naturnationalpark Gribskov er begrænset, ligesom de planlagte tiltag ikke vil resultere i en ændring af arealet med våd eng eller rigkær. Der vil således ikke være nogen påvirkning af de to arter af orkidéer som følge af etablering af naturnationalparken.

2.2.5 Miljøstyrelsens vurdering

Natura 2000

Det er Miljøstyrelsens vurdering, at der ikke vil være en væsentlig påvirkning af udpegningsgrundlaget i Natura 2000-område nr. 133 som følge af opsætning og vedligeholdelse af hegn, herunder BOMA, i Naturnationalpark Gribskov. Det fremgår af afgørelsen, at Miljøstyrelsen er enig i Naturstyrelsens vurdering i væsentlighedsvurderingen af de mulige påvirkninger i anlægs- og driftsfasen.

Det fremgår derudover, at Miljøstyrelsen er enig i Naturstyrelsens vurdering af, at der ikke vil ske arealinddragelse af naturtyperne, der hvor der opsættes hegn i skovhabitattyper, og at forstyrrelse af arter i driftsfasen med vedligeholdelse af hegnet er undgået i videst mulige omfang. På den baggrund har Miljøstyrelsen vurderet, at forstyrrelser i forbindelse med anlægsfasen vil være minimale.

I forhold til biodiversitetsfremmende tiltag fremgår det af afgørelsen, at det samlet set er Miljøstyrelsens vurdering, at indplantning af hjemmehørende blomstrende arter af træer og buske ikke vil påvirke udpegningsgrundlaget i Natura 2000-området negativt, da der ikke placeres indplantninger i registrerede levesteder for arter på udpegningsgrundlaget. Miljøstyrelsen har desuden vurderet, at indplantninger nær skovhabitattaturtyper vil bidrage positivt til struktur og funktion af skovhabitattyperne.

Miljøstyrelsen har endvidere vurderet, at tiltagene med strukturfældninger, veteranisering af træer og bekæmpelse af invasive arter samlet set vil understøtte og øge biodiversiteten i området, herunder blandt andet skovhabitattyper og arter ved at skabe mere uensaldrende bevoksninger, mere dødt ved, flere træer med huller og råd, flere lysninger med skovbryn og ved at give plads til flere blomstrende træer og buske til gavn for insekter og en række arter i området.

Det fremgår derudover, at Miljøstyrelsen er enig i Naturstyrelsens vurdering af, at udlægning af urørt skov på sigt vil påvirke flere af skovnaturtypernes strukturparametre positivt, herunder aldersstruktur, mængden af dødt ved og antal veterantræer. Ligeledes vil ophør af skovdrift medføre færre forstyrrelser, ligesom udlægning af urørt skov vil bidrage med en øget biodiversitet, et øget fødegrundlag og flere egnede habitater for en lang række arter og til gavn for mange af fuglene i området.

Om genopretning af naturlig hydrologi fremgår det af afgørelsen, at Miljøstyrelsen på baggrund af væsentlighedsvurderingen har vurderet, at ændringer i hydrologien vil kunne påvirke en række arter og naturtyper i området. Der er tale om både aktuelle og potentielle forekomster af naturtyper og arter. Miljøstyrelsen er enig i, at reetablering af naturlig hydrologi i området vil have en generel positiv effekt for dyre- og plantelivet i området. Vådmarkerne vil bidrage med flere fourageringsmuligheder for en række arter, flere områder med skovbevokset tørvemose, som potentielt vil kunne udvikle sig til højmose, et rigere insektliv, flere egnede yngle- og rasteområder for en række arter på udpegningsgrundlaget, for eksempel paddler og guldsmede, såvel som arter på habitatdirektivets bilag IV. Miljøstyrelsen er dermed enig i den positive understøttelse af dyre- og plantelivet i området, ligesom hydrologiprojekterne vurderes at gavne biodiversiteten og styrke økosystemerne i området på sigt og generelt.

Miljøstyrelsen har vurderet, at etablering af Gribskov Naturnationalpark, for så vidt angår ændringer i hydrologien, er i overensstemmelse med de retningslinjer og indsatser, der fremgår af Natura 2000-planen for Natura 2000-område nr. 133.

Det fremgår desuden af afgørelsen, at Miljøstyrelsen i forhold til udsætning af store planteædende pattedyr har vurderet, at sikring af en kontinuerlig pleje med græssende kreaturer, elge og hjortevildt vil bidrage til at holde habitatnaturtyperne lysåbne og undgå tilgroning. Derudover vil dyrene kunne hjælpe med bekæmpelsen af invasive arter. Overordnet set er det Miljøstyrelsens vurdering, at græsningen vil skabe en større dynamik og variation i området til gavn for områdets naturtyper og arter og for området som helhed samt økosystemet. Miljøstyrelsen har vurderet, at græsningstrykket er en afgørende faktor for, i hvilket omfang græsningen vil understøtte biodiversiteten i området. Miljøstyrelsen er enig i, at det fastsatte ekstensive græsningstryk ikke vil skade naturtyper og arter i området, herunder fugle og bilag IV-arter.

Om etablering af friluftsfaciliteter fremgår det af afgørelsen, at Miljøstyrelsen har vurderet, at Naturstyrelsen i væsentlighedsvurderingen har vurderet på de relevante aspekter af anlægsfasen og vedligeholdelsen af friluftsfaciliteter samt den påvirkning disse måtte medføre på arter og naturtyper i området. På den baggrund og på baggrund af oplysninger fra Naturstyrelsen har Miljøstyrelsen vurderet, at forstyrrelser i forbindelse med anlæggelse af øvrige friluftsfaciliteter vil være minimale.

Om nitratpåvirkning fremgår det af afgørelsen, at Miljøstyrelsen har vurderet, at rydning af skov samt ændring af driftsform til natur- og urørt skov kan medføre større udvaskning af nitrat til grundvandet. Omvendt vil den ændrede driftsform bidrage til, at nitratudvaskningen til grundvandet begrænses. Den mere fugtige skovbund vil også bidrage til mere denitrifikation og fiksering af kvælstof, hvilket også vil begrænse udvaskningen af kvælstof. Naturnationalparken er omgivet af større skovarealer, hvorfor den atmosfæriske deposition og tilførsel af kvælstof begrænses til de ydre dele, som ikke er omfattet af naturnationalparken. Tilførslen af kvælstof til naturnationalparken fra luften er derfor begrænset. Miljøstyrelsen har på den baggrund vurderet, at nitratudvaskningen til grundvandsforekomsterne på såvel kort som lang sigt er på niveau med eller mindre end den nuværende nitratudvaskning.

Det fremgår af afgørelsen, at det samlet set er Miljøstyrelsens vurdering, at naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-område nr. 133 ikke påvirkes væsentligt. Derfor har Miljøstyrelsen vurderet, at der ikke er behov for at iværksætte en konsekvensvurdering. Miljøstyrelsen har på baggrund af oplysningerne fra Naturstyrelsen om projektets anlæggelse, herunder tidspunktet herfor og udformning, vurderet, at det kan udelukkes, at projektet i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter kan påvirke Natura 2000-området væsentligt.

Bilag IV-arter

Det fremgår af afgørelsen, at Miljøstyrelsens vurdering beror på oplysninger og vurderinger i Naturstyrelsens væsentlighedsvurdering. Miljøstyrelsen har vurderet projektets potentielle påvirkning af de bilag IV-arter, der enten kendes fra den kommende naturnationalpark, eller hvor der er eller vil komme velegnede levesteder ud fra artens biologiske krav, og hvor arten samtidig er udbredt i landsdelen.

Der er således foretaget en vurdering af spidssnudet frø, springfrø, stor vandsalamander, stor kærguldsmed, grøn mosaikguldsmed, bæver, flagermusarterne vand-, trolde-, dværg-, pipistrel-, brun-, syd- og skimmelflagermus samt langøret flagermus. For alle disse arter vurderes det, at områdets økologiske funktionalitet vil kunne opretholdes ved etableringen af

Naturnationalpark Gribskov og de forskellige delelementer. Dette indebærer også, at der ikke vil ske beskadigelse eller ødelæggelse af yngle- og rasteområder for disse arter i deres naturlige udbredelsesområder.

Kulturarv

Det fremgår af afgørelsen, at der inden for projektområdet er registreret 33 fredede fortidsminder og mange kilometer sten- og jorddiger. Fortidsminderne omfatter en række forskellige kategorier, herunder gård- og landsbytomter, gravhøje, gravrøser, kulminetomter, stenlægninger, sagn- og mindesten, diger, parforcejagtsystemet og Borgen ved Buresø.

Det fremgår af afgørelsen, at Naturstyrelsen har oplyst, at hegningen af naturnationalparken planlægges, så det i videst mulige omfang går uden om kendte fortidsminder. Dog vil der være fire steder, hvor hegnet passerer inden for beskyttelseslinjen omkring fortidsminder.

Naturstyrelsen har oplyst, at der er ansøgt om dispensation hertil hos kommunerne. I forhold til genskabelse af naturlig hydrologi i området vurderes det, at dette ikke vil medføre risiko for fortidsminder eller parforcejagtlandskabet, da områdets fortidsminder ligger højere i terrænet end den planlagte ændring i hydrologien, og da den hævede vandstand og nedlæggelse af veje ikke vil berøre parforcejagtlandskabet. Historisk set blev området afvandet efter etablering af parforcejagtsystemet og andre fortidsminder, og disse har således tidligere sameksisteret med de naturlige hydrologiske forhold.

Det er Miljøstyrelsens vurdering, at etableringen af Naturnationalpark Gribskov ikke vil medføre en risiko for fortidsminder. Udsætning af dyr vil ikke medføre en væsentlig påvirkning på fortidsminderne, da dyrene på grund af størrelsen af området vil kunne sprede sig over et stort areal. Det fremgår desuden af lov om naturnationalparker, at Naturstyrelsen skal udføre monitorering. Derudover er det Miljøstyrelsens vurdering, at projektet ikke vil medføre en væsentlig påvirkning på de strukturer, som ligger til grund for udpegningen af parforcejagtlandskabet som UNESCO-verdensarvsområde.

Om bygge- og beskyttelseslinjer fremgår det af Miljøstyrelsens afgørelse, at området er præget af forskellige beskyttelseslinjer, henholdsvis søbeskyttelseslinjen ved Store Gribsø og skovbeskyttelseslinjen omkring Gribskov. Hegningen af projektområdet vil krydse gennem søbeskyttelseslinjen og over flere diger, dog uden at digernes tilstand ændres. Det fremgår ligeledes, at Naturstyrelsen har oplyst, at der ved hegnskrydsning ikke rammes pæle i dige eller digefod.

Visuel påvirkning

Miljøstyrelsen har i afgørelsen henvist til, at det af Naturstyrelsens ansøgning fremgår, at skoven er etableret i et kuperet landskab præget af forskellige tørre naturtyper og områder med fugtige lavninger. De forskellige typer skovbevoksning giver forskellige landskabelige og visuelle oplevelser i området. I forbindelse med projektet vil der ske en ændring af nogle områder af skoven, blandt andet hvor produktionsskov ændrer karakter til en mere varieret skov. Der vil ikke ske ændringer af topografien i området, ud over at der anlægges enkelte nye grusstier og trampestier, ligesom en større del af de eksisterende veje bliver nedgraderet til stier, og ca. 4 km vej nedlægges helt. De hydrologiske tiltag vil ikke nødvendigvis medføre en visuel ændring af området med det samme, men på sigt kan det betyde, at bevoksningen i visse områder bliver oversvømmet og med tiden går til. Landskabets karakter vil langsomt ændres, så de naturlige lavninger vil blive oversvømmet og skabe et mere varieret udtryk, hvilket vurderes at være en positiv påvirkning.

Om den visuelle påvirkning ved etablering af hegnet fremgår det af afgørelsen, at hegnet vil bestå af et 2,5 m højt traditionelt hegn med stor maskestørrelse. Der skal på visse strækninger gennemføres fældning af bevoksning, hvilket vil medføre en visuel forandring af skoven, da bæltet skal friholdes for bevoksning af hensyn til den fremtidige vedligeholdelse. Visse steder vil hegnet være synligt også på afstand, mens det andre steder vil være skjult af bevoksning. Erfaringer med lignende hegn viser, at den visuelle påvirkning ikke er væsentlig, da der er tale om et transparent trådhegn, der ikke syner markant i landskabet eller udgør en visuel barriere. Det forventes ligeledes ikke, at de publikumsfaciliteter, der skal opføres, vil udgøre en væsentlig landskabelig påvirkning. På den baggrund er det Miljøstyrelsens vurdering, at etableringen af nationalparken ikke vil medføre væsentlige negative påvirkninger af den landskabelige værdi i området.

Trafik

I forhold til den trafikale påvirkning og brug af rekreative formål fremgår det af afgørelsen, at det forventes, at der vil ske en stigning i antallet af besøgende. Naturstyrelsen har oplyst, at der forventes en større stigning indledningsvis, og at erfaringen viser, at antallet af besøgende vil stabilisere sig efterfølgende, dog formentlig på et højere niveau end hidtil. Omfanget af friluftsfaciliteter er tilrettelagt efter et formodet minimumsniveau, dog med flere mindre parkeringspladser, hvilket muliggør en bedre spredning af gæsternes belastning i området. Området vil en gang ugentligt kunne åbnes for kørsel på strækningen fra Kalvehavevej til hovedindgangen ved Kagerup Station. Formålet er at tilgodese gangbesværede og andre med funktionsnedsættelser, der ellers ville have svært ved at komme i skoven. Omfanget af kørslen vil variere afhængigt af sæson. Den hidtidige daglige arbejds trafik gennem området vil blive reduceret kraftigt som følge af udlæg til urørt skov.

Høring

Det fremgår af afgørelsen, at Miljøstyrelsen har foretaget en høring af Gribskov og Hillerød kommuner samt Museum Nordsjælland mellem den 8. april 2022 og den 29. april 2022. Der er også foretaget høring af mulige parter i sagen og orientering af foreninger tilknyttet området, hvis kommentarer er indarbejdet i afgørelsen.

Det fremgår, at Miljøstyrelsen modtog høringssvar fra Gribskov Kommune, Hillerød Kommune og to parter i sagen. Miljøstyrelsen har henvist til afgørelsens bilag 5, hvori høringssvar er gengivet, og hvor både Naturstyrelsens og Miljøstyrelsens bemærkninger fremgår. Miljøstyrelsen har i afgørelsen gengivet de høringssvar fra Gribskov Kommune og Hillerød Kommune, der har ført til ændringer af afgørelsen. Det fremgår af afgørelsens bilag 5, at udkast til screeningsafgørelse har været sendt i offentlig høring i perioden 8. april 2022 til 29. april 2022.

Om risikoen for skovbrande fremgår det af bilag 5 til afgørelsen, som indeholder behandlingen af de indkomne høringssvar, at det er Naturstyrelsens vurdering, at der ikke er stor risiko for større skovbrande i området. Det fremgår ligeledes, at Miljøstyrelsen er enig i denne vurdering, og at det ikke vil have en betydning for screeningsprocessen. Om CO₂ fremgår det af bilag 5, at store dele af Gribskov allerede i dag er udlagt til urørt skov, og der er tale om udlægning af de restende områder. Det fremgår ligeledes, at Miljøstyrelsen ikke finder, at høringssvarene vedrørende mindsning af CO₂-oplagring som følge af udlæg til urørt skov, ændrer på de vurderinger der er foretaget eller på screeningsafgørelsens udfald.

Klimapåvirkning

Om CO₂ fremgår det af den projektbeskrivelse, der er indgivet i forbindelse med ansøgningen, at effekterne af etablering af en naturnationalpark i forhold til klimaforhold, herunder drivhusgasser, er komplicerede og vanskelige at kvantificere. Det fremgår ligeledes, at der forventes at ske en reduktion i kulstoflageret som følge af fældninger af ikke hjemmehørende arter og en reduktion i optag på grund af en forventelig større andel af lysåbne arealer. På længere sigt vil der forventeligt opstå en ligevægt mellem optag og udslip af CO₂, fordi skovene ikke længere drives, og mens gamle træer nedbrydes og frigiver CO₂, vil nye vokse op og optage CO₂.

I naturnationalparken vil der ikke kunne skoves træer som for eksempel kan erstatte mere klimabelastende materialer som beton og jern. Dertil kommer effekten af en øget forekomst af vådområder. Når arealer sættes under vand, vil der ske en mindsket udledning af nogle drivhusgasser og øget udledning af andre – dertil kommer en mindre negativ effekt i form af en mindre opbygning af biomasse over jorden i de områder der sættes vand på. Den samlede effekt af at sætte arealer under vand forventes at være begrænset. Det er dog forventningen, at man som følge af overgangen til naturnationalpark vil opleve en samlet set negativ effekt på optaget af CO₂.

2.3 Klagens indhold

2.3.1 Inddragelse af offentligheden

Klagerne har anført, at offentligheden ikke har været tilstrækkeligt inddraget i processen, og at den inddragelse, der har været, udelukkende har haft karakter af information, da der ikke har været mulighed for at indgå i beslutninger eller komme med forslag til områdets størrelse, hegnets placering eller anvendelsesmetode. Klagerne har derudover anført, at nabohearinger og partsinddragelsen har været ufuldstændige og mangelfulde. Alle indkomne forslag er blevet afvist, og hverken Naturstyrelsen eller Miljøstyrelsen har kommenteret på de indsendte borgerforslag. Klager 2 har anført, at Naturstyrelsen uden fagligt begrundede argumenter har vurderet, at klagers indsigelser ikke er væsentlige. En miljøvurdering af projektet vil sikre en bred inddragelse af offentligheden i overensstemmelse med EU-retten og Aarhuskonventionen.

Klager 2 har desuden anført, at en konkret familie ikke har modtaget besked om nabohearing, på trods af at deres ejendom har skel til Gribskov.

Klager 2 har yderligere anført, at naboerne til Naturnationalpark Fussingø har modtaget en skrivelse om de påvirkninger, man som nabo må forvente før, under og efter etableringen af naturnationalparken, mens ikke alle naboer til Naturnationalpark Gribskov er blevet hørt.

2.3.2 Afgørelsens omfang

Klager 1 har anført, at omfanget af screeningsafgørelsen og væsentlighedsvurderingen på samlet 331 sider bør medføre, at der burde være udarbejdet en miljøkonsekvensrapport. Klager 1 har henvist til, at en screeningsafgørelse skal kunne træffes ret hurtigt og hovedsageligt på grundlag af allerede foreliggende oplysninger og almene erfaringer om det pågældende sagsområde. Det er derudover klagers opfattelse, at der er behov for at foretage mere indgående undersøgelser, og at dette taler for, at der burde være udarbejdet en

miljøkonsekvensrapport. Der er desuden med naturnationalparkerne, herunder Gribskov, tale om projekter, hvor der er afsat 880 mio. kr. til at løfte naturen, hvorfor det kan lægges til grund, at det kan forventes at få væsentlig indvirkning på miljøet.

2.3.3 Påvirkning af Natura 2000-området

Klagerne har anført, at hele naturnationalparken ligger i et Natura 2000-område. Naturnationalparken er ikke forbundet med eller nødvendig for Natura 2000-områdets forvaltning, og klagerne har henvist til, at der derfor efter EU-Domstolens praksis stilles meget strenge krav til, at en konsekvensvurdering kan undlades. Klagerne har ligeledes anført, at kravet efter habitatdirektivets art. 6, stk. 3, om at alle aspekter af et projekts påvirkninger af bevaringsmålsætningen for et Natura 2000-område skal identificeres, ikke er opfyldt, hvis ikke alle levesteder for arterne på udpegningsgrundlaget er identificeret. Klager 1 har i den forbindelse henvist til en dom fra EU-Domstolen.^[7] Det er klager 1's opfattelse, at grundlaget for væsentlighedsvurderingen er særdeles mangelfuldt, og at der burde være udarbejdet en konsekvensvurdering, og dermed også foretages en miljøvurdering af projektet. Klager 1 har i den forbindelse henvist til klagenævnspraksis.^[8]

Klager 1 har derudover anført, at der efter habitatbekendtgørelsens § 9, skal foreligge tungtvejende grunde og omfattende vurderinger. Klager 1 har henvist til, at forudsætningen for at afvige beskyttelsen af Natura 2000-områder er, at der skal være afsøgt alternative løsninger, og at disse skal være vurderet efter habitatdirektivets art. 6, stk. 4. Det er klager 1's opfattelse, at det betyder, at der skal laves en miljøvurdering, og at alternative metoder skal belyses.

Klager 1 har ligeledes anført, at Miljøstyrelsen med henvisning til, at projektets tiltag, der er nødvendige for at bevare naturen, ikke har behandlet de væsentlige påvirkninger. Klager 1 har henvist til, at EU-Domstolen i en sammenlignelig sag har underkendt, at der ikke blev foretaget en konsekvensvurdering.^[9] Klager 1 har anført, at skovhugst, fældning af ikke hjemmehørende arter og bekæmpelse af invasive arter ikke er tilstrækkeligt undersøgt i væsentlighedsvurderingen, da denne alene indeholder en vurdering og ikke en klar måling af miljøpåvirkningerne, herunder udvaskning af nitrat. Derudover tages inddæmning og påvirkning af de fredede grøfter til Fredensborg Slot ikke med i beregninger af nitratudvaskning.

Klager 1 har derudover anført, at det faktum, at et projekt er nødvendigt for et Natura 2000-områdes forvaltning, ikke fritager projektet fra krav om miljøvurdering. Naturnationalpark og indhegning indgår ikke i Natura 2000-handleplaner for området, og det kan derfor ikke lægges til grund, at indhegning er en del af Natura 2000-områdets forvaltning. Indhegningen vil desuden hindre passage for arter ind og ud af Natura 2000-området, hvilket er i strid med EU-Domstolens praksis.^[10]

Det er klager 1's opfattelse, at der burde have været foretaget en besigtigelse af området, men at væsentlighedsvurderingen alene er udarbejdet på baggrund af data fra Naturdata, Naturbasen og DOF-basen. Klager 1 har desuden anført, at det af Miljøstyrelsens afgørelse fremgår, at skæv vindelsnegl potentielt kan være i områder, som berøres af hydrologiprojekterne. Da arten ikke er registreret inden for nationalparkens afgrænsning, er den derfor ikke nærmere behandlet i afgørelsen.

Klager 1 har derudover anført, at det ikke af afgørelsen fremgår, hvornår rydning af ikkehjemmehørende arter skal foregå, og dermed fremgår det heller ikke, om der er konflikt i forhold til reglerne om beskyttelse af fugle, som er beskyttet i henhold til fuglebeskyttelsesdirektivet. Klager har blandt andet henvist til en stor bestand af rødrygget tornskade, ynglende hvinænder og ynglende fiskeørne. Det er klager 1's opfattelse, at dette i sig selv medfører krav om konsekvensvurdering og miljøvurdering. Klager 1 har anført, at der ligeledes findes havørne, isfugle, hvepsevåger, svaleklire og plettet rørvagtel i området. Flere af de anførte fugle yngler i området eller i umiddelbar nærhed af det område, der skal indhegnes. På overvågning af blandt andet ørnereder ses det tydeligt, at forstyrrelse i form af færdsel i nærheden af rederne giver så meget uro, at forældrefuglene forlader reden, og ungerne dør af sult, hvilket direkte er i strid med habitatdirektivet. Klager 1 har derudover anført, at natravn og vandrefalk ikke er behandlet i væsentlighedsvurderingen.

2.3.4 Bilag IV-arter

Klager 1 har anført, at der ikke er foretaget besigtigelser eller feltundersøgelser i området, og at der heller ikke er udarbejdet en oversigt over levestederne for de enkelte bilag IV-arter. Der er ikke redegjort for, hvorfor det i den konkrete sag har været tilstrækkeligt at lave en skrivebordsgennemgang. Afgørelsen indeholder således ikke noget overblik over, hvilke bilag IV-arter der findes i området, og hvor deres levesteder er.

Klager 1 har desuden anført, at der i området er registreret syv forskellige arter af flagermus, herunder bredøret flagermus, stor vandsalamander, bæklampret og flere frøarter. Derudover har klager 1 anført, at der i området også er kærguldsmed, engperlemorsommerfugl og skinnende jordugle, ligesom der er grøn buxbaumia i det område, der ønskes indhegnet. Desuden er der en lang række laver og mosser, der ligeledes er beskyttet, samt visse orkideer, som dog kun er fredede under dansk lovgivning. Derudover har klager anført, at der i området også er svirrefluer og flere arter af biller, der også er beskyttet af habitatdirektivet. Det fremgår ikke klart af projektet eller væsentlighedsvurderingen, hvordan man vil sikre, at habitatet ikke forringes for de ekstra sårbare arter på trods af, at arterne er omfattet af en streng beskyttelse. Forbuddet mod at slå bilag IV-arter ihjel og forbuddet mod at forstyrre dem eller ødelægge deres yngle- og rasteområder er ikke overholdt med det fremlagte projekt. De planlagte aktiviteter, som skovning, opsætning af hegn og oprettelse af køresti langs hegnet, må antages at være kraftige forstyrrelser af arternes levesteder, fourageringspladser og rasteområder, hvilket er i strid med habitatdirektivet. Det er klager 1's opfattelse, at det i væsentlighedsvurderingen er beskrevet, at projektet kan påvirke seks arter af flagermus ved fældning og veteranisering samt på grund af barrieeffekt, hvilket taler for, at projektet skal miljøvurderes.

Klager 2 har anført, at der ikke er taget det nødvendige hensyn til bilag IV-arter i afgørelsen, og projektet med øget færdsel og kraftig afgrænsning formodes at kunne få indflydelse på alle flagermus og stor vandsalamander. Desuden har øget færdsel i 2021 fået et ørnepar til at forlade reden.

2.3.5 Øvrig natur

Klager 1 har anført, at opsætning af hegn er et så indgribende og voldsomt

anlægsarbejde, der i væsentlig grad vil påvirke både adgang til området og det større hjortevildts frie bevægelse til og fra naboområderne. Derudover vil det planlagte hegn udgøre en barrierepåvirkning i naturen. Klager 1 mener, at hegnets længde, højde og placering ikke er sædvanlig, og at der ikke findes tilsvarende indhegninger til sammenligning i samme naturtyper.

2.3.6 Fredsskov

Klager 1 har anført, at området i dag er statsskov med fredsskov, hvor der er træproduktion og mindre områder med urørt skov. Klager har henvist til, at der i henhold til skovloven som udgangspunkt ikke må foretages græsning på skovarealer.

2.3.7 Rekreative interesser

Klagerne har anført, at der er utryghed blandt brugere af naturnationalparkerne om, hvorvidt det er trygt at færdes på arealerne, og at projektet kan nedsætte den rekreative værdi af området. Udsættelsen af store dyr kan medføre en ny og øget risiko for personskade. Klager 2 har anført, at folk i højere grad vil benytte de omkringliggende områder til rekreative formål, hvilket vil medføre øget affald i skoven. Usikkerheden om påvirkning på rekreative interesser bør medføre, at der udarbejdes en miljøvurdering af projektet. Klager 1 har henvist til, at de indsendte høringssvar illustrerer bekymringen for den fremtidige rekreative brug af området.

2.3.8 Kulturarv

Klager 1 har anført, at der i området findes fredninger, fortidsminder, diger, gravhøje og andre bevaringsværdige kulturarvsminder, og at beskyttelse af disse bør fremgå. Det fremgår ikke, hvorledes disse beskyttes. Anlægsarbejdet vil i væsentlig grad forringe oplevelsen eller kvaliteten af de kulturhistoriske værdier. Det er klager 1's opfattelse, at ændringer af fredninger ligeledes skal vurderes i henhold til miljøvurderingsloven. Klager 1 har anført, at det ikke er omtalt i afgørelsen, hvordan 2-m zonen omkring fortidsminderne vil blive opretholdt, eller om træfældningerne vil medføre øget stormfald, som kan medføre ødelæggelse af fortidsminderne. Det er heller ikke beskrevet, hvordan der bliver taget hensyn til 100-m zonen omkring fortidsminder. Klagerne har anført, at der ikke er foretaget en tilstrækkelig vurdering af projektets påvirkning på kulturarv, herunder fra udsætning af store græssere. Klager 1 har yderligere anført, at det er uklart, hvorvidt den LiDAR scanning, der er foretaget af området, er inddraget i forhold til at kortlægge uopdagede fortidsminder.

Klager 1 har desuden anført, at projektet kan være i modstrid med bestemmelser om fredninger og bevarelse af kulturarv, fortidsminder og UNESCO-udpegninger, herunder museumsloven. Desuden er der levende fortidsminder, som ikke har status af egentlige fortidsminder efter museumsloven, eksempelvis egetræer og særlige bevoksninger, i området. Efter klager 1's opfattelse må en egentlig miljøvurdering være påkrævet, da der er tale om et eksperiment med dansk kulturarv og naturkulturarv.

2.3.9 Visualiseringer

Klagerne har anført, at der burde være foretaget en visualisering af områder, hvor der vil blive foretaget fældninger, og skovområder, der vil skifte karakter på grund af rewilding, herunder det UNESCO udpegede Parforcejagt Landskabsområde. Klager 2 har anført, at den manglende visualisering af hegnet og den påvirkning, det vil få i det samlede indtryk af skoven, giver et manglende sammenligningsgrundlag. Klager 1 har anført, at der i forbindelse med udarbejdelsen af en kommende miljøvurdering skal udarbejdes visualiseringer af den landskabelige påvirkning af hegnet.

2.3.10 Trafik

Klager 2 har anført, at projektet vil medføre øget trafik, hvilket vil medføre gener for de omboende, herunder problemer for redningskøretøjer med at komme frem til omboendes ejendomme. Klager 1 har anført, at den udarbejdede trafiksikkerhedsrevision er mangelfuld, og har i den forbindelse henvist til bekendtgørelse om trafiksikkerhedsrevision af naturnationalparker.[11] Den potentielle skade og ændrede trafikmængde skal undersøges, hvilket kun kan ske ved en grundig trafiksikkerhedsanalyse, konsekvensvurdering og miljøvurdering.

2.3.11 Risiko for skovbrande

Klager 2 har derudover anført, at der som følge af klimaforandringer vil komme længere perioder med tørke og længere perioder med store mængder nedbør, og at udlægning af urørt skov med store mængder dødt ved i skovbunden vil øge risikoen for skovbrande, som der er risiko for breder sig til naboejendomme.

2.3.12 Risiko for oversvømmelser

Klager 2 har anført, at det skal undersøges nærmere, hvad ændringerne i skovens hydrologi vil betyde for naboerne til skoven, da klimaforandringerne betyder, at det må forventes, at der kommer flere perioder med voldsom regn. Risikoen for oversvømmelser af naboejendomme skal undersøges på en fagligt forsvarlig måde.

2.3.13 Klimapåvirkning

Klager 1 har anført, at projektet vil have en negativ påvirkning på CO₂-balancen, da genvæksten af træer stoppes, og at der bør foretages en vurdering af CO₂-aftrykket ved etablering af naturnationalparken. Hertil bør suppositionseffekten indregnes, da udskiftning af byggematerialer som beton og stål med træ udgør den helt store CO₂-besparelse, og det er især dette klimatiltag, der vil blive påvirket af planerne om at udlægge store dele af den nuværende skovproduktion i Danmark, herunder Gribskov, til urørt og lysåben skov.

2.3.14 Afgørelsestype

Klager 1 har anført, at dele af projektet er så ukonkret, at det ikke kan anses som et projekt, men har karakter af en overordnet plan. Projektet indeholder ikke en konkret og klar beskrivelse af, hvad der skal foretages, eller hvornår udførelsen er planlagt til at foregå. Det er klagers opfattelse, at planen skal miljøvurderes efter reglerne om miljøvurdering af planer, og at der for planer er et direkte krav om miljøvurderinger efter miljøvurderingslovens § 8, stk. 1, nr. 2. Der skal således både gennemføres en miljøvurdering af planen og af det konkrete projekt. Klager 1 har i den forbindelse henvist til EU-Domstolens afgørelse i sagen om den belgiske vindmøllebekendtgørelse.[12]

2.3.15 Øvrige klagepunkter

Klager 1 har derudover anført, at Miljøstyrelsen i screeningsafgørelsen ikke har redegjort for projektets nødvendighed, og at der ikke findes videnskabelig evidens for, at netop disse tiltag er tvingende nødvendige for netop dette område, ligesom der hersker bred faglig uenighed om de valgte tiltag.

I forhold til alternativer har klager 1 anført, at der ikke er inddraget vurderinger af andre metoder end rewilding, herunder mindre indgribende metoder, eller vurderinger af, hvordan man får øget biodiversiteten mest for de midler, der er afsat. Klager 1 har henvist til, at forslag fra en rapport om insekters tilbagegang kunne have været inddraget.[13] Der mangler en redegørelse og begrundelse for, hvilke alternativer der er undersøgt og en beskrivelse af, hvorfor man udelukkende har valgt rewilding. Klager 1 har henvist til, at der er uenighed blandt fagfolk om den anvendte metode, herunder også i forhold til den ikke ubetydelige risiko der er for, at den valgte metode vil få store negative konsekvenser både for biodiversiteten og for klimaet. Klager 1 har ligeledes anført, at der ikke er udarbejdet en baseline for området, og at det dermed er fravalgt at kortlægge den eksisterende diversitet i området.

2.4 Miljøstyrelsens bemærkninger til klagen

Miljøstyrelsen har den 8. juli 2022 fremsendt bemærkninger til klagerne, og hvor styrelsen fastholder afgørelsen om, at projektet ikke er miljøvurderingspligtigt, da projektet ikke indebærer en væsentlig påvirkning af miljøet vurderet ud fra kriterierne i miljøvurderingslovens bilag 6. Miljøstyrelsen har bemærket, at afgørelsen behandler alle relevante emner, der potentielt kunne medføre en væsentlig påvirkning.

Om påvirkning på Natura 2000-områder har Miljøstyrelsen bemærket, at projektet ikke vil påvirke Natura 2000-området væsentligt og derfor ikke er omfattet af krav om hverken konsekvensvurdering eller miljøvurdering. Miljøstyrelsen har bemærket, at udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området, herunder fugle, er behandlet i afgørelsen. Der er desuden i afgørelsen lavet en detaljeret vurdering af projektets potentielle påvirkninger af Natura 2000-områder.

Miljøstyrelsen har desuden bemærket, at bilag IV-arter, herunder flagermus, er behandlet i afgørelsen. Det er Miljøstyrelsens vurdering, at projektet ikke vil medføre væsentlige påvirkninger af bilag IV-arter.

Miljøstyrelsen har derudover bemærket, at Naturstyrelsens beregninger, hvad angår tiltagenes påvirkning af grundvandet i forhold til nitrat, er lagt til grund for Miljøstyrelsens vurdering i afgørelsen. Miljøstyrelsen har henvist til, at der i afgørelsen er foretaget en vurdering af

projektets påvirkning af henholdsvis nitrat og effekten som følge af et vådere område for relevante vandløb. Om hydrologiprojekternes potentielle påvirkninger har Miljøstyrelsen bemærket, at det er vurderingen, at projektet ikke vil medføre oversvømmelser uden for projektområdet som følge af de planlagte genopretninger af den naturlige hydrologi.

Miljøstyrelsen har desuden henvist til, at påvirkning ved rydning af ikke-hjemmehørende arter er behandlet i afgørelsen, og at skovningsarbejdet er medtaget i beregningerne for udvaskning af nitrat. Miljøstyrelsen har ligeledes bemærket, at rydning af ikke-hjemmehørende arter bliver udført i forlængelse af den nuværende almene skovdrift og finder sted over to skovningssæsoner.

Om inddragelse af offentligheden har Miljøstyrelsen bemærket, at normal praksis for inddragelse af offentligheden i en screeningssag er fulgt ved at partshøre de naboer og omkringboende, der vurderes at kunne blive individuelt berørt. De indkomne hørings svar er behandlet, og der er taget stilling til, hvorvidt afgørelsen på baggrund af hørings svarene skulle ændres.

Miljøstyrelsen har ligeledes bemærket, at den skovdrift, der har været i området, vil ophøre i forbindelse med udlæg til urørt skov. De rydninger, der skal foretages som en del af projektet, vil i omfang være tilsvarende den nuværende drift.

Om anlægsarbejdet i forbindelse med etableringen af hegnet har Miljøstyrelsen bemærket, at hegnet er behandlet detaljeret i screeningsafgørelsen både i forhold til flora, fauna, mennesker og landskab.

Miljøstyrelsen har yderligere bemærket, at friluftsliv er behandlet i afgørelsen, herunder er der foretaget en vurdering af udsættelsen af store græsseres potentielle effekt på friluftslivet, og det er i afgørelsen konkluderet, at friluftsliv ikke bliver væsentligt påvirket.

Miljøstyrelsen har herudover bemærket, at afgørelsen indeholder en vurdering af fortidsminder, og at det er korrekt, at der skal søges en dispensation fra blandt andet fredninger. At der skal indhentes dispensationer eller tilladelser fra særlovgivning medfører ikke automatisk krav om miljøvurdering. Det lokale museum er blevet hørt som en del af myndighedshøringen, ligesom Naturstyrelsen har inddraget Slots- og Kulturstyrelsen løbende under processen. Om fredsskov har Miljøstyrelsen bemærket, at forbuddet mod dyrehold på fredskovspligtige arealer ikke gælder arealer i en nationalpark med etableringstilladelse, jf. skovlovens § 8, stk. 2.

Om den visuelle påvirkning har Miljøstyrelsen bemærket, at der som udgangspunkt ikke er krav om, at en bygherre skal udarbejde visualiseringer af et projekt, og at hegnets visuelle og landskabelige påvirkning er behandlet i afgørelsen.

Miljøstyrelsen har desuden bemærket, at der er tale om et konkret projekt og ikke en plan, og at afgørelsen således omhandler et konkret projekt.

Miljøstyrelsen har derudover bemærket, at der i forbindelse med screeningsafgørelser ikke er krav om belysning af alternativer.

I forhold til klagepunktet om projektets nødvendighed har Miljøstyrelsen bemærket, at projektets hensigtsmæssighed ikke indgår i behandlingen efter miljøvurderingsreglerne.

2.5 Bygherrens bemærkninger til klagen

Naturstyrelsen har den 10. oktober 2022, den 15. december 2022 og den 24. januar 2023 indsendt bemærkninger til sagen. De fremsendte bemærkning har et stort omfang og henviser i høj grad til væsentlighedsvurderingen og screeningsafgørelsen. Bemærkningerne er derfor ikke gengivet i deres fulde længde i afgørelsen. Alle Naturstyrelsens indsendte bemærkninger er indgået i nævnets behandling af sagen i deres helhed.

Naturstyrelsen har bemærket, at projektbeskrivelsen for Naturnationalpark Gribskov er politisk godkendt af miljøministeren og aftalekredsen i august 2021.

I forhold til klagepunktet om omfanget af væsentlighedsvurderingen har Naturstyrelsen bemærket, at de aktiviteter, som projektet indeholder i anlægsfasen og den efterfølgende driftsfase, har et begrænset omfang og en yderst begrænset tidsmæssig udstrækning. Væsentlighedsvurderingen i denne sag kan derfor ikke sammenlignes med en væsentlighedsvurdering af store byudviklings- og infrastrukturprojekter, hvor arealudlæggene typisk er mindre, men anlægsarbejdets omfang er væsentligt større, varigt og mere indgribende. Da hele naturnationalparken ligger i et Natura 2000-område, kræves der en systematisk gennemgang og vurdering af udpegningsgrundlaget, og som følge heraf vil omfanget af en væsentlighedsvurdering blive betragtelig større på arealet og udbredelsen af arter og naturtyper. Det er ikke omfanget af den skiftlige belysning, der er afgørende for en eventuel pligt til at gennemføre en fuld miljøvurdering, men derimod hvilke miljømæssige påvirkninger projektet medfører.

Om påvirkning af Natura 2000-området har Naturstyrelsen bemærket, at der for de dele af projektet, der omfatter genopretning af naturlig hydrologi, er screenet i henhold til miljøvurderingslovens regler. Der er udarbejdet en væsentlighedsvurdering, hvoraf det fremgår, at det kan udelukkes, at projektet er i strid med Natura 2000-områdets bevaringsmålsætninger. Det er Naturstyrelsens vurdering, at hovedparten af projektets delelementer og virkemidler er nødvendige for Natura 2000-områdernes forvaltning efter habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, og at der derfor ikke er pligt til at udarbejde en væsentlighedsvurdering. Delelementerne i Naturnationalpark Gribskov udgør tiltag, der skal understøtte bevaringsmålsætningerne for Natura 2000-området nr. 133, og er virkemidler, der allerede helt eller delvist indgår i de gældende og hidtidige Natura 2000-planer for området. I Natura 2000-planen for nr. 133 er der beskrevet overordnede og konkrete målsætninger, hvilket er gengivet i væsentlighedsvurderingen sammen med blandt andet Natura 2000-plejeplanerne. Naturstyrelsen har dog vurderet, at der i forhold til friluftsfaciliteterne skal udarbejdes en væsentlighedsvurdering, da disse ikke i sig selv kan siges at være direkte forbundet med eller nødvendige for Natura 2000-områdernes forvaltning. Som det fremgår af sagens dokumenter, omfatter væsentlighedsvurderingen imidlertid alle delelementer i projektet.

Om inddragelse af offentligheden har Naturstyrelsen bemærket, at der som led i arbejdet med projektforslaget har været inddraget en national arbejdsgruppe for interessenter, lokale projektgrupper og en national videnskabelig arbejdsgruppe. De lokale projektgrupper har haft deltagere fra lokalråd, lokale brugergrupper og foreninger samt repræsentanter fra kommunen. Derudover har der i Gribskov været deltagelse fra Nationalpark Kongens Nordsjælland. Projektforslaget er herefter forelagt og godkendt af aftalekredsen bag nationalparkerne og sendt i offentlig høring i perioden 28. april til 23. juni 2021. Offentligheden er inddraget blandt andet ved den offentlige høring om projektforslagene og ved den forudgående deltagelse i lokale projektgrupper om naturnationalparken. Det fremgår

af høringsnotatet, hvilke ændringer høringen har medført. Ud over den formelle høringsperiode har det været muligt at deltage i online informationsmøder. Derudover er projektet drøftet i den lokale enhed Naturstyrelsen Nordsjællands brugerråd, ligesom der er afholdt skovvandring med interesserede borger den 3. og 7. juni 2021 i Gribskov. Antallet af skelnaboer til projektområdet er beskedent, og der er afholdt nabomøder med beboere fra ca. 12 ejendomme.

I forhold til påvirkning af fredede arter har Naturstyrelsen bemærket, at den hidtidige praksis vil fortsætte i Naturnationalpark Gribskov for at leve op til artsfredningsbekendtgørelsens krav til sikring af fugle og andre fredede dyr og planter. Naturstyrelsen har derudover henvist til, at de kommende aktiviteter, som er beskrevet og vurderet i væsentlighedsvurderingen, vil have et meget mindre omfang efter naturnationalparkens åbning sammenlignet med hidtidige aktivitetsniveau forbundet med den naturnære skovdrift på arealerne.

I forhold til trafik og udarbejdelse af en trafikrevision har Naturstyrelsen henvist til, at kravet om at gennemføre en forudgående trafiksikkerhedsrevision udspringer af færdselsloven, der blev ændret i forbindelse med lov om naturnationalparker. Kravene til en trafiksikkerhedsrevision er de samme, uanset om et projekt kan gennemføres på baggrund af en miljøscreening eller en miljøkonsekvensvurdering. Naturstyrelsen har fremsendt Vejdirektoratets trafiksikkerhedsrevision til Miljø- og Fødevareklagenævnet.

Om utryghed ved brug af naturnationalparken har Naturstyrelsen bemærket, at spørgsmål om tryk indgår i arbejdet med etableringen af alle naturnationalparker. For at minimere risikoen og hjælpe borgerne planlægger Naturstyrelsen en målrettet informationsindsats med gode råd om hensigtsmæssig adfærd i forbindelse med færdsel i indhegninger med dyr.

Naturstyrelsen har anmodet om, at Miljø- og Fødevareklagenævnet under klagesagerens behandling vurderer, om det er en korrekt forståelse af habitatdirektivets artikel 6 stk. 3, at de delelementer af det samlede projekt i Naturnationalpark Gribskov, som har til formål at understøtte Natura 2000-områdets bevaringsmålsætning og dermed både er direkte forbundet med, og nødvendige for lokalitetens forvaltning, ikke medfører krav om at udarbejde en forudgående væsentlighedsvurdering.

3. Miljø- og Fødevareklagenævnets bemærkninger og afgørelse

Følgende medlemmer af Miljø- og Fødevareklagenævnet har deltaget i sagens behandling: Birgitte Egelund Olsen (formand), fhv. landsdommer Eva Staal og landsdommer Olaf Tingleff, samt de læge medlemmer Pelle Andersen-Harild, Lene Hansen, Kristian Pihl Lorentzen og Jens Vibjerg.

3.1 Miljø- og Fødevareklagenævnets prøvelse

Det fremgår af § 11, stk. 1, i lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet, at nævnet kan begrænse sin prøvelse af en afgørelse til de forhold, der er klaget over.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har i denne klagesag fundet anledning til at behandle følgende forhold:

1. Inddragelse af offentligheden

2. Natura 2000
3. Bilag IV-arter
4. Miljøstyrelsens vurdering af, om projektet i øvrigt er miljøvurderingspligtigt navnlig i forhold til øvrig natur, rekreative interesser, kulturarv, visuel påvirkning, trafik og klimapåvirkning
5. Hvorvidt der skulle have været udarbejdet en screening af en plan

Efter nævnets vurdering er der ikke med klagen i øvrigt fremkommet forhold, der kan føre til ændringer af Miljøstyrelsens afgørelse.

3.2 Miljø- og Fødevareklagenævnets bemærkninger

3.2.1 Indledende bemærkninger

Efter miljøvurderingslovens § 49, stk. 1, kan Miljø- og Fødevareklagenævnet behandle klager over screeningsafgørelser efter lovens § 21, for så vidt angår retlige spørgsmål, klager over § 25-tilladelser samt klager over tilsynsafgørelser efter § 46.

Miljø- og Fødevareklagenævnets behandling af retlige spørgsmål omfatter alle spørgsmål om lovligheden eller gyldigheden af trufne afgørelser, herunder fortolkning eller forståelse af lovbestemmelser samt overholdelse af almindelige forvaltningsretlige regler og retsgrundsætninger om f.eks. saglige hensyn, lighed, proportionalitet, habilitet og krav til begrundelse og sagens oplysning.

Klager over retlige spørgsmål skal ses i modsætning til klager over skønsmæssige spørgsmål, som omfatter myndighedernes konkrete vurdering og afvejning af hensyn ved behandling af en sag om miljøvurdering af et konkret projekt. Miljø- og Fødevareklagenævnet kan dermed ikke tage stilling til, om en afgørelse er hensigtsmæssig eller rimelig i forhold til f.eks. omboendes interesser.

Endvidere fastlægger miljøvurderingsloven ikke i sig selv grænser for, hvad myndighederne kan beslutte af politiske, økonomiske eller andre grunde, men stiller alene krav til grundlaget for beslutningerne og til procedurerne herfor.

Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker i forlængelse heraf, at det af klagerne anførte om, hvorvidt projektet er nødvendigt, ikke er et forhold, som nævnet kan gå ind i ved en retlig prøvelse af, om projektet er omfattet af krav om miljøvurdering.

Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker desuden, at alternativer til et ansøgt projekt ikke indgår som et af de kriterier, som Miljøstyrelsen efter miljøvurderingslovens bilag 6 skal tage hensyn til i forbindelse med en afgørelse efter lovens § 21.

I forhold til Naturstyrelsens anmodning om, at Miljø- og Fødevareklagenævnet tager stilling til, hvorvidt det var nødvendigt for styrelsen at udarbejde en væsentlighedsvurdering for de dele af projektet, som Naturstyrelsen vurderer, har til formål at understøtte Natura 2000-områdets bevaringsmålsætninger, bemærker nævnet, at nævnet alene tager stilling til klager over konkrete afgørelser. Nævnet tager således ikke stilling til, om en førsteinstans har foretaget en mere omfattende vurdering end nødvendigt, medmindre det er åbenbart, at det samlede projekt ikke er omfattet af habitatreglerne. Nævnet henviser endvidere til, at der i denne sag alene er adgang til retlig prøvelse.

3.2.2 Ad 1) Inddragelse af offentligheden og høring af parter i sagen

Miljøvurderingslovens § 35 indeholder regler for høring i forbindelse med miljøvurderinger af projekter. I forbindelse med en afgørelse efter miljøvurderingslovens § 21 skal den kompetente myndighed foretage en høring af berørte myndigheder, før der træffes afgørelse, jf. § 35, stk. 3, nr. 1. Efter miljøvurderingsloven er der ikke krav om høring af offentligheden i forbindelse med en screeningsafgørelse.

Et flertal i Miljø- og Fødevarerklagenævnet finder, at Miljøstyrelsen i den konkrete sag i tilstrækkeligt omfang har foretaget en forudgående høring af de berørte myndigheder. Flertallet har ved vurderingen lagt vægt på, at styrelsen har foretaget en høring af de relevante berørte myndigheder Gribskov Kommune, Hillerød Kommune og Museum Nordsjælland i perioden 8. april 2022 til 29. april 2022, og at Miljøstyrelsen efterfølgende har forholdt sig til de indkomne høringssvar fra de berørte myndigheder.

Det følger desuden af forvaltningslovens § 19, at såfremt en part i en sag ikke kan antages at være bekendt med, at myndigheden er i besiddelse af bestemte oplysninger vedrørende en sags faktiske omstændigheder, må der ikke træffes afgørelse, før myndigheden har gjort parten bekendt med oplysningerne og givet denne lejlighed til at fremkomme med en udtalelse. Det gælder dog kun, hvis oplysningerne er til ugunst for den pågældende part og er af væsentlig betydning for sagens afgørelse. Formålet med bestemmelsen er bl.a. at sikre, at sagen oplyses korrekt, således at der kan træffes en materielt rigtig afgørelse.

Forvaltningsloven indeholder ikke krav om, at en myndighed skal imødekomme de indsigelser, som parter måtte bidrage med. Om en myndighed vil følge borgernes indsigelser eller ej, er endvidere ikke et retligt spørgsmål, som Miljø- og Fødevarerklagenævnet kan efterprøve.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet bemærker indledningsvis, at nævnet ved denne afgørelse ikke har taget stilling til, om klagerne har partstatus, men alene har taget stilling til, om høringen er tilstrækkelig i forhold til eventuelle parter efter forvaltningsloven.

Et flertal i Miljø- og Fødevarerklagenævnet finder, at Miljøstyrelsen i den konkrete sag ikke har tilsidesat partshøringspligten efter forvaltningslovens § 19. Flertallet har ved vurderingen lagt vægt på, at styrelsen har foretaget høring af mulige parter i sagen i perioden 8. april 2022 til 29. april 2022. Flertallet har desuden lagt vægt på, at styrelsen har forholdt sig til de indkomne høringssvar i et bilag til afgørelsen, og at der i screeningsafgørelsen er henvist til de høringssvar, der medførte ændringer i styrelsens afgørelse.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet bemærker, at det fremgår af sagens oplysninger, at der desuden også har været en offentlig høring, selvom dette ikke er et krav efter miljøvurderingsloven i forbindelse med en screeningsafgørelse. Hvis myndigheden alligevel foretager en frivillig høring, bør denne efter nævnets opfattelse dog ikke være illusorisk.

Det er flertallets vurdering, at Miljøstyrelsen har gennemført en reel frivillig høring i den konkrete sag. Flertallet har lagt vægt på, at høringen har været iværksat inden, der er truffet afgørelse i sagen, hvormed høringsbidrag reelt har kunnet indgå i sagsoplysningen, og at der har været tilstrækkelig tid for offentligheden til at udtale sig. Flertallet bemærker, at udkastet til screeningsafgørelsen har været i offentlig høring, herunder hos lokale foreninger i området, i perioden 8. april 2022 til 29. april 2022, og at styrelsen efterfølgende har forholdt sig til de indkomne høringssvar.

Et mindretal (Kristian Pihl Lorentzen og Pelle Andersen-Harild) finder, at den frivillige offentlige høring har være illusorisk. Mindretallet har lagt vægt på, at der er tale om et omfattende projekt, som offentligheden ikke har haft tilstrækkelig tid til og mulighed for at sætte sig ind i.

Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker, at hverken forvaltningsloven eller miljøvurderingsloven indeholder krav om, at en myndighed skal svare eller imødekomme de indsigelser, som indkommer i en høringsperiode.

For så vidt angår klagepunktet om, at en familie ikke har modtaget besked om nabohøring, bemærker Miljø- og Fødevareklagenævnet, at klager 2 ikke har den fornødne retlige interesse i at få efterprøvet, hvorvidt en anden grundejer burde have modtaget nabohøring, hvorfor dette klagepunkt afvises fra realitetsbehandling.

3.2.3 Ad 2) Natura 2000

Det følger af habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, 1. pkt., at alle planer eller projekter, der ikke er direkte forbundet med eller nødvendige for lokalitetens forvaltning, men som i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter kan påvirke en sådan lokalitet væsentligt, vurderes med hensyn til deres virkninger på lokaliteten under hensyn til bevaringsmålsætningerne for denne.[14]

Habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, 1. pkt., er i dansk lovgivning navnlig implementeret i habitatbekendtgørelsen.[15]

Det følger af habitatbekendtgørelsens § 6, stk. 1, at før der træffes afgørelse i medfør af de bestemmelser, der er nævnt i § 7, skal der foretages en vurdering af, om projektet i sig selv, eller i forbindelse med andre planer og projekter, kan påvirke et Natura 2000-område væsentligt. De projekter, der omfattes af kravet om vurdering, er projekter, som ikke direkte er forbundet med eller nødvendige for Natura 2000-områdets forvaltning.

Af habitatbekendtgørelsens § 6, stk. 2, fremgår, at hvis myndigheden vurderer, at projektet kan påvirke et Natura 2000-område væsentligt, skal der foretages en nærmere konsekvensvurdering af projektets virkninger på Natura 2000-området under hensyn til bevaringsmålsætningen for det pågældende område. Viser vurderingen, at projektet vil skade det internationale naturbeskyttelsesområdes integritet, kan der ikke meddeles tilladelse, dispensation eller godkendelse til det ansøgte.

Videre fremgår det af habitatbekendtgørelsens § 6, stk. 4, at vurderinger efter blandt andet stk. 1 og stk. 2, skal fremgå af afgørelsen.

Det følger af § 7, stk. 13, nr. 1, at screeningsafgørelser efter miljøvurderingslovens § 21 om et konkret projekt i relevant omfang i relation til de bestemmelser, der er nævnt i stk. 1-12, er omfattet af § 6.

EU-Domstolen fortolker bestemmelsen i habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, således, at myndigheden skal foretage en vurdering af, om det kan udelukkes, at en plan eller et projekt i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter kan påvirke opnåelse af gunstig bevaringsstatus for det udpegede område væsentligt, herunder om bevaringsstatus for de arter og/eller naturtyper, som området er udpeget for at beskytte, vil blive påvirket væsentligt (væsentlighedsvurdering).[16]

Hvis en sådan påvirkning på baggrund af objektive kriterier ikke kan udelukkes, skal der, såfremt projektet ønskes fremmet, gennemføres en nærmere vurdering (konsekvensvurdering). Denne vurdering skal omfatte alle aspekter af projektet, som kan påvirke den omhandlede lokalitet, og vurderingen skal udføres på baggrund af den bedste videnskabelige viden på området.[17]

EU-Domstolen har desuden udtalt, at afhjælpende foranstaltninger ikke kan tages i betragtning i forbindelse med myndighedens screening af (væsentlighedsvurdering), om der skal foretages en habitatkonsekvensvurdering, men kan først defineres, når projektets sandsynlige virkninger er blevet beskrevet og vurderet fuldt ud i habitatkonsekvensvurderingen.[18]

Et flertal i Miljø- og Fødevarerklagenævnet finder, at Miljøstyrelsen i tilstrækkeligt omfang har sikret sig, at projektet ikke kan påvirke Natura 2000-område nr. 133, Gribskov, Esrum Sø, Esrum Å og Snævret Skov, væsentligt, og flertallet finder ikke grundlag for at tilsidesætte Miljøstyrelsens vurdering, foretaget på baggrund af den af Naturstyrelsen udarbejdede væsentlighedsvurdering, af, at naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-område nr. 133 ikke påvirkes væsentligt, og at der derfor ikke skal udarbejdes en habitatkonsekvensvurdering.

Flertallet har ved vurderingen lagt vægt på, at væsentlighedsvurderingen indeholder en gennemgang af de forskellige arter på udpegningsgrundlaget, og at det for hver enkelt art er behandlet, hvorvidt arterne bliver påvirket af de enkelte delelementer, som indgår i projektet, og om arterne vil blive påvirkede af projektet som helhed.

Flertallet har således lagt vægt på, at det i væsentlighedsvurderingen er beskrevet, hvor *grøn buxbaumia* er fundet i området. Miljøstyrelsen har på baggrund af væsentlighedsvurderingens beskrivelse af, at artens levesteder vil blive neutralt til svagt positivt påvirket af projektet, og at disse tiltag potentielt vil kunne skabe flere og bedre levesteder for arten, vurderet, at naturnationalparken ikke vil have en væsentlig betydning for grøn buxbaumia.

I forhold til *bæklampret* har flertallet lagt vægt på, at det af væsentlighedsvurderingen fremgår, at arten ikke er registreret inden for projektområdet, ligesom der heller ikke er egnede levesteder for arten, og at projektets tiltag ikke vil påvirke bæklampret. På baggrund af væsentlighedsvurderingen er det Miljøstyrelsens vurdering, at arten ikke vil blive påvirket af projektet.

Flertallet har lagt vægt på, at forekomsten af *skæv vindelsnegl* i området er beskrevet, ligesom det på baggrund af de mulige konsekvenser af projektet er vurderet, at en væsentlig påvirkning på arten kan udelukkes.

For så vidt angår *påvirkning af fugle* på udpegningsgrundlaget har flertallet ved vurderingen lagt vægt på, at der i væsentlighedsvurderingen er inddraget viden og oplysninger om de forskellige arters levesteder, fødesøgningsområder og fourageringsområder, og at Miljøstyrelsen på den baggrund har vurderet, at der ikke vil ske væsentlig påvirkning af fuglene. Det fremgår af væsentlighedsvurderingen, at flere af delprojekterne kan medføre en mindre positiv påvirkning af fugle i form af flere redetræer, et større fourageringsområde og et øget fødesøgningsgrundlag. Flertallet har ligeledes lagt vægt på, at det af væsentlighedsvurderingen fremgår, at etablering af hegn ikke vil medføre en påvirkning af fuglene på udpegningsgrundlaget. Flertallet lægger i den forbindelse til grund, at etablering af hegn i vinterperioden er en normal tilrettelæggelse af anlægsarbejdet.

For så vidt angår stor *vandsalamander* og stor *kærguldsmed* har flertallet lagt vægt på, at det af væsentlighedsvurderingen fremgår, at de enkelte delprojekter ikke vil medføre en væsentlig påvirkning af arterne. Delprojekterne kan derimod medføre en lille positiv påvirkning af arterne.

Flertallet har ved vurderingen derudover lagt vægt på, at afgørelsen og det materiale, der danner baggrund for Miljøstyrelsens afgørelse, redegør for, om projektet vil medføre en påvirkning af Natura 2000-området som følge af *udledning af nitrat*. Der er herunder en vurdering af, hvorvidt skovning vil medføre en øget udledning af nitrat, og det er på den baggrund vurderet, at nitratudvaskningen til grundvandsforekomsterne på såvel kort som lang sigt er på niveau med eller mindre end den nuværende nitratudvaskning.

Flertallet bemærker, at der ikke er særlige krav til omfanget af hverken en screeningsafgørelse efter miljøvurderingslovens § 21 eller en væsentlighedsvurdering efter habitatbekendtgørelsen. Det er indholdet, som er afgørende for, om der er pligt til at udarbejde henholdsvis en miljøkonsekvensrapport og en habitatkonsekvensvurdering. Der er i den konkrete sag tale om et projekt i et større geografisk område og med flere delprojekter, som er beskrevet i afgørelsen og det tilhørende materiale, ligesom det af væsentlighedsvurderingen fremgår, at der er valgt en metode, hvor der er meget gentagelse.

Et mindretal i Miljø- og Fødevarerklagenævnet (Kristian Pihl Lorentzen) finder, at der burde have været udarbejdet en konsekvensvurdering. Mindretallet har lagt vægt på, at der er tale om en ny type projekt, som vedrører et stort areal og har et stort omfang.

3.2.4 Ad 3) Bilag IV-arter

Habitatdirektivets artikel 12, stk. 1, pålægger medlemsstaterne at indføre en streng beskyttelsesordning i det naturlige udbredelsesområde for de dyrearter, der er nævnt i direktivets bilag IV. Ordningen skal efter bestemmelsens litra d blandt andet omfatte et forbud mod beskadigelse eller ødelæggelse af yngle- eller rasteområder.

Habitatdirektivets artikel 12, stk. 1, litra d, om beskyttelse af bilag IV-arter er i dansk lovgivning navnlig implementeret i habitatbekendtgørelsen.

Det følger af habitatbekendtgørelsens § 10, stk. 1, nr. 1, at der ved administration af de i § 7 og § 8 nævnte bestemmelser ikke kan gives tilladelse, dispensation, godkendelse mv., hvis det ansøgte kan beskadige eller ødelægge yngle- eller rasteområder i det naturlige udbredelsesområde for bilag IV-arter. Det følger af § 7, stk. 13, nr. 1, at dette gælder for screeningsafgørelser efter miljøvurderingslovens § 21 om et konkret projekt.

Ifølge EU-Kommissionens vejledning om beskyttelse af bilag IV-arter skal habitatdirektivets artikel 12, stk. 1, litra d forstås som en målsætning om, at den økologiske funktionalitet i yngle- og rasteområder bevares.^[19] Yngleområder defineres i vejledningen som de områder, der skal bruges til parring og fødsel, ligesom det dækker området i nærheden af rede- eller fødselsstedet, hvis afkommet er afhængigt af sådanne områder. Rasteområder defineres som de områder, der benyttes af dyr eller en gruppe dyr, når de ikke er aktive, herunder strukturer såsom reder, huler eller skjulesteder.^[20]

Yngle- og rasteområder forstås som en samling ("netværk") af lokaliteter, hvor en bestand af en art yngler eller raster. Betydningen af de enkelte lokaliteter i netværket afhænger af bestandens tæthed og spredningsmuligheder. Det er afgørende i en vurdering om et yngle-

eller rasteområde beskadiges eller ødelægges, at den økologiske funktionalitet af netværket af lokaliteter opretholdes på mindst samme niveau som hidtil.[21]

Tilstedeværelsen af arter omfattet af habitatdirektivets bilag IV, og dermed af habitatdirektivets strenge artsbeskyttelse, vil i det omfang anlægsprojektet antages at kunne forstyrre arterne væsentligt, føre til at der skal gennemføres en miljøvurdering. Det gælder såvel inden for som uden for udpegede beskyttede områder.[22]

Et flertal i Miljø- og Fødevarerklagenævnet finder ikke grundlag for at tilsidesætte Miljøstyrelsens vurdering af, at projektet ikke vil medføre en beskadigelse eller ødelæggelse af den økologiske funktionalitet af yngle- eller rasteområder i det naturlige udbredelsesareal for de bilag IV-arter, der er i området.

Flertallet har lagt vægt på, at det i væsentlighedsvurderingen er beskrevet, hvilke bilag IV-arter der er i projektområdet, og at der er foretaget en vurdering af påvirkningen for hver af de angivne arter i forhold til projektets delelementer med specifikke angivelser af, hvordan de konkrete projekttiltag vil påvirke de forskellige arter og deres yngle- og rasteområder. Flertallet har endvidere lagt vægt på, at Miljøstyrelsen på den baggrund har foretaget en vurdering af, at den økologiske funktionalitet for de respektive arter vil kunne opretholdes, og at der ikke vil ske beskadigelse eller ødelæggelse af yngle- og rasteområder for disse arter i deres naturlige udbredelsesområder, herunder flere arter af flagermus, stor vandsalamander, spidssnudet frø, springfrø og stor kærguldsmed.

Særligt i forhold til flagermus har flertallet lagt vægt på, at væsentlighedsvurderingen indeholder en vurdering af de enkelte flagermusarter, der er relevante for det konkrete område, og at Miljøstyrelsen på baggrund af væsentlighedsvurderingens beskrivelse af de forskellige delprojekter og de heraf mulige påvirkninger på flagermus, har vurderet, at den økologiske funktionalitet for flagermus i området vil kunne opretholdes.

Et mindretal (Kristian Pihl Lorentzen) finder, at det ikke i tilstrækkeligt omfang er vurderet, hvorvidt projektet vil medføre en beskadigelse eller ødelæggelse af den økologiske funktionalitet af yngle- og rasteområder for bilag IV-arter. Mindretallet har lagt vægt på, at det ikke er inddraget nærmere, om projektet kan medføre en påvirkning af bilag IV-arter på længere sigt.

3.2.5 Ad 4) Øvrig natur, rekreative interesser, kulturarv, visuel påvirkning, trafik og klimapåvirkning

Det følger af miljøvurderingslovens § 15, stk. 1, at projekter, der på grund af deres art, dimensioner eller placering kan forventes at få væsentlige indvirkninger på miljøet, ikke må påbegyndes, før myndigheden skriftligt har meddelt tilladelse til at påbegynde projektet efter en miljøvurdering af projektets indvirkning på miljøet.

Projekter omfattet af miljøvurderingslovens bilag 1 er altid omfattet af krav om tilladelse med tilhørende miljøvurdering, før de må påbegyndes, jf. § 15, stk. 1, nr. 1.

Projekter omfattet af miljøvurderingslovens bilag 2 er omfattet af krav om miljøvurdering og tilladelse, når der er truffet afgørelse efter lovens § 21 (screeningsafgørelse) om, at det konkrete projekt kan forventes at få væsentlige indvirkninger på miljøet, jf. § 15, stk. 1, nr. 2.

Bilag 2 punkt 13, litra a omfatter ændringer eller udvidelser af projekter i lovens bilag 1 (som ikke i sig selv er omfattet af bilag 1) og af bilag 2, som allerede er godkendt, udført eller er ved at blive udført, når ændringen eller udvidelsen kan have en skadelig indvirkning på miljøet.

Det følger af miljøvurderingslovens § 21, at myndigheden på grundlag af bygherrens ansøgning skal foretage en vurdering af og træffe afgørelse om, hvorvidt et projekt omfattet af lovens bilag 2 på grund af dets art, dimensioner eller placering er omfattet af krav om miljøvurdering og tilladelse. Ved vurderingen skal myndigheden tage hensyn til kriterierne i lovens bilag 6, herunder projektets karakteristika, placering og art og kendetegn ved den potentielle indvirkning på miljøet. Afgørelsen skal endvidere tage hensyn til resultaterne af foreløbig kontrol eller vurderinger af indvirkningen på miljøet, der er foretaget i medfør af EU-lovgivningen.

Grundlaget for screeningen er bygherrens oplysninger, allerede foreliggende viden og almene erfaringer om det pågældende sagsområde.[23] En screening anses for at være en foreløbig vurdering af det ansøgte projekt, og en screeningsafgørelse skal kunne træffes ret hurtigt.[24] Det indebærer, at der må accepteres et vist spillerum for vurderingen. Er der behov for mere indgående undersøgelser for at foretage den nødvendige vurdering, taler det for miljøvurderingspligt.

Miljøstyrelsen har foretaget en screening af det ansøgte projekt om etablering af Naturnationalpark Gribskov og har vurderet, at projektet ikke vil medføre en væsentlig indvirkning på miljøet, hvorfor Miljøstyrelsen har truffet afgørelse om, at projektet ikke er miljøvurderingspligtigt.

Et flertal i Miljø- og Fødevarerklagenævnet finder efter en samlet vurdering af sagens oplysninger og klagerne ikke grundlag for at tilsidesætte Miljøstyrelsens vurdering af, at etablering og drift af Naturnationalparken Gribskov ikke kan forventes at få væsentlige indvirkninger på miljøet og dermed ikke udløser krav om miljøvurdering og § 25-tilladelse. Flertallet har i sin vurdering lagt vægt på, at en screening er en foreløbig vurdering af, hvorvidt en væsentlig indvirkning på miljøet kan forventes, og at styrelsen har foretaget en vurdering af det konkrete ansøgte projekts indvirkning på miljøet.

Flertallet bemærker indledningsvis, at engperlemorssommerfugl og orkideer ikke er omfattet af habitatdirektivets bilag IV. Alle orkideer er dog omfattet af artsfredningsbekendtgørelsen, [25] og engsommerfuglen er opført på den danske rødliste som truet. I forhold til påvirkningen på arterne har nævnet lagt vægt på, at påvirkningen er beskrevet i væsentlighedsvurderingen, og at det er vurderet, at projektet ikke vil medføre påvirkning af engperlemorssommerfugl og orkideer. Flertallet har desuden i forhold til natur lagt vægt på, at det indgår som en del af projektet, at der skal være vildtpassager, så øvrige dyrearter kan passere igennem området.

Flertallet har derudover lagt vægt på, at Miljøstyrelsen i afgørelsen har inddraget den visuelle påvirkning af hegnet og på baggrund af oplysningerne om hegnets udformning har vurderet, at hegnet ikke vil medføre en væsentlig visuel påvirkning. Flertallet bemærker, at der ikke efter miljøvurderingsloven er krav om, at der anvender særlige metoder, herunder at der udarbejdes visualiseringer.

I forhold til påvirkning af kulturarv har flertallet lagt vægt på, at Miljøstyrelsens afgørelse indeholder oplysninger om registrerede fortidsminder inden for projektområdet, hvordan projektet potentielt vil kunne påvirke disse fortidsminder og en vurdering af, at projektet ikke vil medføre en væsentlig påvirkning af de registrerede fortidsminder inden for projektområdet.

Flertallet har derudover lagt vægt på, at Miljøstyrelsen har inddraget det forhold, at projektet kan påvirke rekreative interesser, herunder i forbindelse med at store græssere bliver udsat på arealerne, og vurderet, at det ikke vil have en væsentlig negativ påvirkning på mulige friluftaktiviteter, idet tiltagene vil medvirke til en øget diversitet i området og gøre det mere attraktivt at færdes i.

Flertallet har endvidere lagt vægt på, at Miljøstyrelsen har forholdt sig den trafikale påvirkning i forbindelse med naturnationalparken, og at Miljøstyrelsen på baggrund af, at det forventes, at der vil ske en stigning i antallet af besøgende, men at der etableres flere mindre parkeringspladser, som muliggør en bedre spredning af gæsternes belastning i området, har vurderet, at der ikke vil være en væsentlig påvirkning.

Flertallet har i forhold til risiko for oversvømmelser af naboejendomme lagt vægt på, at det er en del af projektet, at der skal laves hydrologiprojekterne i naturnationalparken, og at Miljøstyrelsen har bemærket, at det er vurderingen, at projektet ikke vil medføre oversvømmelser uden for projektområdet som følge af de planlagte genopretninger af den naturlige hydrologi.

Flertallet bemærker, at Miljøstyrelsen har forholdt sig til projektbeskrivelsens vurdering af klimapåvirkningen, herunder at det fremgår af projektbeskrivelsen, at der på længere sigt forventes at opstå en ligevægt mellem optag og udslip af CO₂, fordi skovene ikke længere drives, og mens gamle træer nedbrydes og frigiver CO₂ vil nye vokse op og optage CO₂. Det fremgår ligeledes, at den samlede effekt af at sætte arealer under vand forventes at være begrænset. Det er dog ifølge projektbeskrivelsen forventningen, at man som følge af overgangen til naturnationalpark vil opleve en samlet set negativ effekt på optaget af CO₂.

Flertallet bemærker videre, at en screeningsafgørelse ikke er en tilladelse eller en godkendelse, men en forudsætning for at det anmeldte projekt lovligt kan påbegyndes, og den erstatter derfor ikke en eventuel byggetilladelse, miljøgodkendelse eller anden tilladelse, der giver ansøger ret til at påbegynde projektet. Det kan herudover fortsat være nødvendigt at opnå dispensation fra skovloven, museumsloven eller naturbeskyttelsesloven til realiseringen af projektet.

Et mindretal (Kristian Pihl Lorentzen) finder, at det ikke er vurderet tilstrækkeligt, hvorvidt projektet vil medføre konsekvenser for de rekreative interesser, herunder hvorvidt udsættelsen af større græssere vil begrænse offentlighedens brug af området. Mindretallet finder derudover, at det ikke er inddraget tilstrækkeligt i Miljøstyrelsens vurdering, hvorvidt klimaet vil blive påvirket på kortere og længere sigt af projektets CO₂ udledning, idet mindretallet har lagt vægt på, at der efter projektets realisering ikke kan optages samme mængde CO₂.

3.2.6 Ad 5) Hvorvidt der skulle have været udarbejdet en screening af en plan

Det følger af miljøvurderingslovens § 48, stk. 3, at hvor en plan eller et program eller ændringer deri ikke er udarbejdet i henhold til lov, eller giver den pågældende lov ikke mulighed for klage, kan afgørelsen efter § 10, om at myndigheden ikke skal gennemføre en miljøvurdering af planer og programmer eller ændringer deri, påklages til Miljø- og Fødevarerklagenævnet, for så vidt angår retlige spørgsmål.

Miljøvurderingslovens § 8, stk. 1, nr. 1, fastlægger, at der skal gennemføres en miljøvurdering af planer og programmer, hvor disse udarbejdes inden for landbrug, skovbrug, fiskeri, energi, industri, transport, affaldshåndtering, vandforvaltning, telekommunikation, turisme, fysisk planlægning og arealanvendelse og fastlægger rammerne for fremtidige anlægstilladelser til projekter, der er omfattet af miljøvurderingslovens bilag 1 og 2 (obligatorisk miljøvurdering ved planer og programmer for projekter på bilag 1 og 2).

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder, at der er tale om et konkret projekt, der er omfattet af miljøvurderingslovens bilag 2, punkt 10 g, og således omfattet af miljøvurderingslovens § 21 og dermed ikke en plan omfattet af miljøvurderingslovens § 8.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har ved vurderingen lagt vægt på, at Miljøstyrelsens afgørelse omhandler et konkret projekt med beskrivelser af det konkrete anlægsarbejde, der skal udføres. Nævnet har derudover lagt vægt på, at der i forlængelse af screeningsafgørelsen er meddelt etableringstilladelse til etablering af naturnationalparken.

3.3 Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse

Miljø- og Fødevareklagenævnet giver ikke medhold i klagen over Miljøstyrelsens afgørelse af 20. maj 2022 om, at etablering af Naturnationalpark Gribskov på matr. nr. [PN1] Ndr. Gribskov, Esbønderup og [PN2] Sdr. Gribskov, Nødebo, ikke er omfattet af krav om miljøvurdering.

[1] Lovbekendtgørelse nr. 4 af 3. januar 2023 om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter (VVM).

[2] Lov nr. 1715 af 27. december 2016 om Miljø- og Fødevareklagenævnet, som ændret ved lov nr. 900 af 21. juni 2022 om ændring af museumsloven, lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet og forskellige andre love.

[3] Bekendtgørelse nr. 132 af 30. januar 2017 om gebyr for indbringelse af klager for Miljø- og Fødevareklagenævnet mv.

[4] Sagsnummer 22/10849.

[5] Sagsnumre: 22/12071 og 22/12088.

[6] Forvaltningsplan for flagermus. Beskyttelse og forvaltning af de 17 danske flagermusarter og deres levesteder, Naturstyrelsen, 2013.

[7] EU-Domstolens dom af 7. november 2018 i sag C-461/16, Holohan m.fl.

[8] Naturklagenævnets afgørelse i sag NKN-31-01637, gengivet i MAD 2010.3115.

[9] EU-Domstolens dom af 17. april 2018 i sag C-441/17, Kommissionen mod Polen.

[10] EU-Domstolens dom af 26. april 2017 i sag C-142/16, Moorburg.

[11] Bekendtgørelse nr. 1728 af 27. august 2021 om trafiksikkerhedsrevision af naturnationalparker.

[12] EU-Domstolens dom af 27. oktober 2016 i sag C-290/15, Patrice D'Oultremont m.fl.

[13] DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, Insekters tilbagegang - Hvilke insekter går tilbage, hvorfor og hvad kan der gøres?, nr. 388, 2020, <https://dce2.au.dk/pub/SR388.pdf> (<https://dce2.au.dk/pub/SR388.pdf>).

[14] Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter med senere ændringer.

[15] Bekendtgørelse nr. 2091 af 12. november 2021 om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter.

[16] Se bl.a. sag C-127/02 (Waddenzee, dom af 7. september 2004), præmis 45.

[17] Se sag C-127/02 (Hjerte-muslingedommen), præmis 61, og dommens punkt 4.

[18] EU-Domstolens dom af 12. april 2018 i sag C-323/17, People Over Wind, præmis 35-37 og 40.

[19] Vejledning om streng beskyttelse af dyrarter af fællesskabsbetydning i henhold til Habitatdirektivet, Kommissionens meddelelse af 12. oktober 2021, C (2021) 7301 (herefter EU-kommissionens vejledning).

[20] EU-Kommissionens vejledning, pkt. 2.52-2.57.

[21] Miljøstyrelsens habitatvejledning, pkt. 9.7.1.4 og EU-Kommissionens vejledning pkt. 2.52, hvorefter habitatdirektivets artikel 12, stk. 1, litra d, bør forstås som en målsætning om opretholdelse af yngle- og rasteområdernes økologiske funktion.

[22] Miljøstyrelsens udkast til vejledning til lov om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter (VVM), Konkrete projekter, 2022.

[23] Forslag nr.147 til Lov om miljøvurderings af planer og programmer og af konkrete projekter (VVM) som fremsat den 3. marts 2016.

[24] Vejledning nr. 9339 af 12. marts 2009 om VVM i planloven, s. 36.

[25] Bekendtgørelse nr. 521 af 25. marts 2021 om fredning af visse dyre- og plantearter og pleje af tilskadekommet vildt.

Sag:

22/07411,
22/07413

Dato:

6. juni 2023.

Emner:

Miljøvurdering af ...

Tilgængelighedserklæring (<https://www.was.digst.dk/mfkn-naevneneshus-dk>)